Mallarmé'nin Mektupları

DÜŞÜN

MALLARME'NİN MEKTUPLARI

MEKTUPLAR DİZİSİ 18

Mallarmé'nin Şiir Üzerine Mektupları

Düşün Yayıncılık
Sıracevizler Cd. 47/9 Şişli – ISTANBUL
Tel: (0212) 225 54 38

DÜŞÜN YAYINCILIK

Mektuplar Dizisi: 18

Mallarmé'nin Şiir Üzerine Mektupları

Çeviren: Mazhar Candan

Kapak: Bülent Engez

Kardeşler Basımevi - Istanbul 1995 Tel: (0212) 520 69 57
Dizgi: Düşün Yayıncılık - Istanbul Tel: (0212) 225 54 38

ISBN 975 - 7275 - 08 - 5

Stephane MALLARME Üzerine

"Ozan; insanın görünmez yüzü..."
S. J. Perse

Bir ozan; ya da sözcü; daha derinden, daha açık görebilen, yansıtabilen biri... Daha pürüzsüz bır ayna; öte yandan, daha duygun, kanamaya durmuş bir yara...

Yaşam ve sanat her bıçım altında el ele, ıç içe insanı belirler. İnsandaki "Güzel" duygusu, düş yeteneği, mutluluk arayışı, umut yanılgısı şiirin güdüm araçları olagelmıştir hep Bunlarla ya da beklentileriyle dolar, anlam arar yaşam. Durup, kırılıp, geri dönüşlerle, yenı baştan atılımlarla uzayan bir senfoni tıpkı. Böyle demişti Mallarmé..

Gecenin karaladığı kanadını açar kuş, kendini sorar, tanıyamaz; yalnızlığını duyar hemen ardından, bu nedenle çığlık atar; ancak korku değildir bunun nedeni. Bu çığlıkla kendini açıklayandır Ozan...

Gün ışığında omuz silkilen bir sözcüktür gece. Oysa gün ışığında geceyi de içinde taşır ozan, ışığa yansıtır onu, yakalar.

Gıderek aşınan, üzerine toprak yığılmış yabanıl yontular gibı, izleri kanımızda sürse de anlamları yitmiştır sözcüklerın,

anlattıkları duyuların da... Sese dönüşsün dönüşmesin, atılan her çığlığa bir kez daha gizlenmiştir evrensel anlam. İşte bu renklere, ezgilere bindirilmiş; sözcüklerden silinmiş çığırışlara ve bütün suskunluklara, bir öte dil yaratmakla yükümlüdür ozan. Ve de unutulmuş yüzüdür insanın...

Ozanın ana diline bile çeviremediği, yaşamın özgün dilidir. Ve de yalnızlığında yankıları duyulan gerçeklerin...

Bu nedenle yanıt alamıyacağını bilir kimseden; en onurlandırıcı, sevgi, anlayış dolu karşılıklardan bile ürker, kuşkulanır; hiçbir yanıtın doyuramıyacağı biridir Ozan. Salt sesinin özyankısını kendi içinde dinler, dinledikçe kapanır, yapay çevresini giderek yadsır. Anlaşılmazlığına kanıtlar arar, anlaşılmazlığıyla avunur, onda neredeyse sığınak bulur. Bu evreyi aşamamış nice ozan, yankısız evreni içinde yitip gitmiştir. Bu evreyi aşamasaydı, sözünü olsun edemiyecektik Mallarmé'nin de...

Mektuplarında kimi sözcüklere uyguladığı gibi, "Düş" sözcüğüne de, kimi dillerde karşılıkları güçlükle bulunabilecek anlamlar yüklemiş olan Mallarmé, bir aralık, "Düşler, tek sığınağımız bizim..." diye tanılamış onu.

Freud'un yaklaşımıyla, düşler kendilerince simgesel bir dil kullanırlarken, her simgeyle bir yaşamsal eksinliğin karşılanmasını amaçlamaktalar. Bu simgelerin, dilde yitmiş anlamlarla yüklü etkinlikleri, yine dilde geçerli karşılıklarına oranla öylesi baskın nitelikler taşımaktadırlar ki, bilincimizde yarattıkları renk, ses, görüntü ve neden oldukları tepkimeler bir yana, yadsınamıyacak ve bir başka yoldan karşılanmıyacak tinsel açlıklarımızı da dizginleyebilmekteler.

Dilin başa çıkamadığı, "giz" sözcüğüne sığdırıp da bıraktığı bir evrene, ozanın düşlerimizle ortaklaşa geçtikleri bir köprüdür simgelerin dili.

Özetle, şöyle yazmış Mallarmé; "Bizler, 'çiçek' sözcüğünü ettiğimizde, onun birlikte getirdiği müziği, çiçeğe özgü ıtırı, taşıdığı yumuşak izlenimi tümüyle savsaklamış olmaktayız. Dil, toplumun elinde, para gibi kolayca ve dolaysızca dolaşır, oysa bir ozanın dilinde düşlere, ezgilere, tüm etkinliğine ulaşır."

Mallarmé'nin "çiçek"li bir-iki dizesini anımsayalım; söz gelimi, erişilmez "Rondel"lerinden birinin şu son dizeleri...

"Bütün o canım düşleri bir anda
Bu güzellik bozduğu an bakınız
Artık ne bir tek çiçek yanaklarda
Ne de bir ölçüsüz elmas gözlerde
Hiçbirşey yok uyandığınızda."

Ve bir ikincisi...

"Sevişiriz dilersen şayet
Aşkı anmadan dudaklarınla
Bir şeycik yapamaz bize anla
Susmaktan gayri bu gülden demet."

Günlük sözcüklerle, kendi özgün diline bile çevrilemezliğini sezdirir bize bu şiirler. Ne çiçek bildik çiçektir artık, ne de gül... Bağlandıkları nesnenin ötesinde anlam yüklenmiş açkı sözcüklerdir bunlar. Mallarmé'nin

değişik tonlarda sıklıkla çaldığı tek bir ezginin notalarıdırlar. Lamba, ayna, çalar saat, perde, ak kâğıt gibi...

Şiirlerine seçtiği sözcükler bir yana, bu sözcükleri oluşturan harflere de anlamsal bildiriler yüklemiş, üzerlerinde tek tek düşündüğünü açıklamıştır Mallarmé. Yaşamının son yıllarına doğru, artık "tek, eşsiz, katışıksız Yapıt"ına başlama yürekliliğini kendinde bulan ozan, ilk bölümünü yazmış, yayınlamıştır da. André Gide, Paul Valery ve daha nice yazarın sözünü ettiklerine göre, gerçekten şaşırtıcı bir yaratı olan bu şiirinde harflerini notalar, irili ufaklı pırıltılı yıldızlar, bezekler, okyanusta başıboş dolanan yitik gemiler gibi kullanmıştır o.

1842 yılında Paris'te doğdu Mallarmé, büyük ozanlar çağında...

Annesi öldüğünde beş yaşındaydı. Baba yeniden evlendi ve oğlunu yatılıya verdi.

Onyedi yaşlarında, bir tahsildarın yanında çalışmaya itildiği sırada geçirmiş olduğu büyük tinsel sarsıntı onun, sevinçlerden uzak çocukluğunun sonu ve çevresinden tümüyle kopuk yaşamının başlangıcıdır. Yaşamı süresince bunalımlarının yinelendiği ve onda Pascal'ın "uçurum karmaşası" bulunduğu söylenir. Bütün bunlara karşın, ne denli güçlü, çözümleyici ve dengeli bir us taşıdığını, daha bir kolaylıkla yaklaşabildiğimiz yazışmalarından izleme olanağı bulmaktayız. "Garip şey," diye yazıyor André Gide; "O, Konuşmadan Önce Düşünüyordu." (Büyük harfler Gide'in)

Mallarméyi anarken gözden kaçırılmaması gereken bir gerçek; onun kişisel yaşamını, şiirle, yaratma çabasında olduğu umut, coşku, özellikle de "güzel"lik duygusundan ve bunların özlemlerinden, elinden geldiğince soyutlamış olduğudur Hiçbir sanatçı, onunki denli inatla, yapıtını kişisel yaşamından koparamamıştır Şiir, günlük yaşamdan olduğunca zamandan, yazarından soyutlanmalıdır Mallarmé'ye göre. Platon'un, başına gülden taç kondurup Cumhuriyet'ten kovduğu ozan tipiyle, uzak yakın bir ilişkisi olamazdı Mallarmé'nin sanırım.

Şiirin, adını, başlangıç dizelerini bile gereksemediğini söyler Mallarmé: gerçek bir yapıt, söylenebilecek herşeyi içeriğinde toplamış olacaktır çünkü. İnsan yaşamı ve kullanılmakta olan sözcükler, şiirin taşıdığı hiçbir yüceliği kapsayamaz ve ulaşamaz ona. Büyük Şiir'e oranla ne acınası birşeydir yaşam ve gülünç, tiksinç ayrıntıları onun...

"Varoluşun imgesini yansıtan ayna, çoğunlukla yılgı olmuştur benim için", diye yazmıştı bir mektubunda. "Şu yeryüzündeki mutluluk, ne acıklı durumdadır. Onun uğruna boyun eğmesi için, çok aşağılık biri olması gerekir kişinin."

"Hiçbirşey yok uyandığımızda
Somurtmadan karşılayacağınız
Korkunç bir gülünç sarsarsa bakınız
Kanatlarınız o yastıklarda..."

Yaşamının son yıllarına dek yoksulluk ve yoksunluklarla boğuşmuş olan Mallarmé, yazışmalarının birkaç tümcesi

dışında, bunlardan hiç yakınmaz. "Ulu Tanrım, bir parçacık yaşam uğruna, nice işkencelerden geçmek ve sonuç olarak bunu bile başaramamak! Ne denli kötücüldür toplum kendi ozanlarına!"

Yakınmaları, şiir çalışmalarına yöneliktir hep; o "Tek Katışıksız Şiir"in, tamamlamak için yirmi yıla gereksinim duyduğu "Büyük Çalışma"nın kıvranışlarıdır. Oysa ki evlidir, daha ilk yaşlarındaki oğlunu yitirmiş, öğrenci çevresinde saygı uyandıramamış bir küçük öğretmendir, geçim derdiyle, sokak satıcılığına dek baş vurmadığı bir iş kalmamıştır. Ancak bütün bunların, "Büyük Şiir"in yaratılması karşısında hiçbir önemi kalamaz. Kendisinde bu yeteneği bir kez duyumsamış olan kişi, artık katışıksız bir Ozan olmakla yükümlüdür.

Geride kalan mektuplarından biri -mektubun tümünü oluşturan şu ilginç tek bir tümce- onun tüm kişiliğini özetlemekte: "Bana göre, kendine saygısı olan kişinin, açlıktan ölürken yapabileceği tek şey, gökyüzüne bakışını sürdürmesidir."

Mazhar Candan

KISA YAŞAM ÖYKÜSÜ

Stéphane Mallarmé: Paris, 1842 – Seine-et-Marne, 1898.

Annesini yitirdiğinde beş yaşındaydı. Babası yeniden evlenince onsekiz yaşına dek yatılı okullarda okudu. Lise'den sonra bir tahsildarın yanına işe girdiyse de, geçirdiği ağır bir bunalım sonucu, çevresiyle arasındaki tüm bağları kopardı. Bu aralar Baudelaire'in "Elem Çiçekleri" adlı yapıtının büyük etkisi altındadır Sonraki yıllarında, bu günlerinden başlayarak, "toplumu dışlayan bir ozan" kimliğini büründüğünden söz etmiştir Mallarmé.

Çok genç yaşta Maria Gerhardt adlı bir Alman kızıyla evlenip Londra'ya göçer. Büyük bir yoksulluk içinde ilk şiirlerini yazar. Verdiği ürünler seyrekleşerek -kendini tümüyle sanata adamasına karşın- bundan sonraki otuzdört yıl en acı yoksunluklara göğüs gerecektir. Kendine özgü bir dil ve anlatım peşindedir. E. A. Poe'nun yapıtlarından pek çok esinlendiğini saklamaz. En sonunda büyük çalışması olan şiirine başlayacaktır: Hérodiade... "Yalnızca gücünü denetlemek için" araya küçük çalışmalar da girmektedir. "Igitur ya da Elbehnon'un Deliliği" adlı bir öykü ve küçük şiirler 1866'da Parnasse Contemporaine'de on şiiri

yayınlanır. 1871'de Hérodiade ve 1874'te de "L'apres Midi d'un Faune" (Bir Faun'un Öğle Sonrası) ortaya çıkar.

Huysmans'ın "Tersine" adlı yapıtında kendisinden büyük övgü ile sözetmesi onu çevresine tanıtır. Verlaine'de "Lanetlenmiş Ozanlar"ında onunla ilgilenmiştir.

Dolayısıyla, yirmi yaş kuşağının ilgisini üzerinde toplamaya başlar. Her salı gecesi Roma Sokağı 87 numara'daki evinin küçük yemek odası, toplantı yeri durumuna gelir Konuşmaları büyüleyici ve etkileyicidir Bu toplantılara genç ozanlar sürekli katılmaya başlar. (R. Ghil, P Louys, A. Gide, P Claudel, P Valery, H. de Regnier gibi.)

1887'de dış baskılara dayanamıyarak yayınladığı "Şiir ve Nesir Albümü, Sayfalar" başlıklı kitabı tümüyle tükenir.

Artık büyük Yapıt'ının zamanı geldiği düşüncesindedir 1897 yılında Cosmopolis dergisinde bu yapıtının ilk bölümünü yayımlar "Çalkantılı okyanusta yalpalayan bir gemiyi ya da gece karanlığında bir takımyıldızı anımsatan" bir yazıdır bu. Çeşitli puntoda büyük harfler, düz ve italik harflerle dizilmiş olan bu düzyazı-şiir, daha çok bir senfoniyi andırmaktadır.

Bu çetin, güçlü, şaşırtıcı çalışmanın gerisini getirmeye zamanı kalmamıştır ne yazık ki... "Bir Zar Atımı, Raslantıyı Hiç Bir Zaman Ortadan Kaldırmaz" başlıklı olan bu yapıtın, düşlerini kurduğu "Mutlak Kitap"a başlangıç bölümü oluşturduğu öne sürülebilir.

MALLARME İLE BİR SÖYLEŞİ [1]

Jules Huret'ın Mallarmé ile yaptığı yazınsal evrim konulu söyleşiden:

Jules Huret: Yazınımızdaki evrim üstüne düşünceleriniz nedir?

Mallarmé: Şu an, şiirin tüm tarihinde görülmemiş, gerçekten olağanüstü bir olguya tanık oluyoruz: her şair kendi köşesinde ve kendine özgü bir fülütle hoşuna giden havaları çalıyor; şiirin başlangıcından bu yana ilk kez, bir göksel koro içinde toplu şarkı söylemiyor şairler. Bu koroya şimdiye dek resmî dizenin büyük orgları eşlik ederdi. Bu orglar çalına çalına sonunda usandırdı herkesi. Eminım büyük Hugo ölürken kendisiyle birlikte şiiri de yüz yıl için gömdüğüne emindi. Buna rağmen Paul Verlaine ***Sagesse***'i yazmıştı. Nice tansıklar yaratan Hugo gibi bir dahiye gönderim yaptığım için üzgünüm, ama o, ölümsüz sezgiye değil, kesin ve kaçınılmaz lirik etkene inanmış, özellikle şu yadsınmaz gerçeği gözden kaçırmıştı: Bir toplum durmuş, oturmamışsa, birlikten yoksunsa, o toplumda durmuş, oturmuş, kuralları kesin belirlenmiş bir sanat yaratılamaz.

1. Jules Huret, döneminin önemli sanatçılarıyla röportaj yapan gazeteci ve eleştirmen. Bu yazı l'Echo de Paris'te, 1891'de yayımlanmış. Ç. N.

Bireylerin endişelerini dile getiren böyle tamamlanmamış bir toplumsal örgütten ancak bireycilik doğar. Günümüz edebiyat ürünleri ve hareketleri işte bu bireycilik gereksiniminin doğrudan yansımalarıdır. (.....)

Günümüzdeki yeniliklerin niçin doğduğunu araştırdığımızda karşımıza şu gerçekler çıkıyor. Dizenin eski biçimi, kesin, tek ve değişmez bir biçim değil, iyi dize üretme aracıydı. Temel ilkeler vardır, peki temel ilkelerin dışına çıkarak şiir yapılamaz mı? Yapılabileceğini düşündüler ve inanıyorum ki bunda da haklıydılar. Afişler ve gazetelerin dördüncü sayfaları hariç, dilin olduğu, ritmin olduğu her yerde dize vardır. Düzyazı dediğimiz türde, kimileyin hayran kalacağımız kadar, her tür ritimden dizeler buluruz. Aslında düzyazı yoktur, alfabe vardır, az çok birbirine geçmiş ya da az çok sağa sola dağılmış dizeler vardır. Dize sanatı demek ki bir üslup çabasıdır. (.....)

Günümüz dizesi resmî dizeye karşı bıkkınlıktan doğdu. Onu savunanlar bile bu gerçeği kabul ediyorlar. İnsan duygusu çok çeşitli olduğu halde, hangi şiir kitabını açsak baştan sona kadar hep tek biçimli ritimlerle karşılaşıyoruz. Çok anormal değil mi bu? Nerede kaldı esin, nerede kaldı umulmadıkla, beklenmedikle karşılaşma özlemi. Şair resmî dizeden, alışılmış dizeden ancak ruhun kriz anlarında yararlanmalı. Günümüz şairleri bunu çok iyi anladılar, resmî dizenin çevresinde ihtiyatla dolaştılar, resmî dizeye kendilerine özgü bir çekingenlikle, hatta endişeyle, ürkerek yaklaştılar. (.....)

Aynı dönüşüm, aynı değişim müzikte de oldu. Bir zamanların çok belirgin ezgilerinin yerini, dokuyu zenginleştiren sonsuz kırık ezgiler aldı.

Jules Huret: Bölünme böyle mi doğdu?

Mallarmé: Elbette. Parnasse'cılar titizlikle işlenmiş ve bu işlenmiş yapısıyla güzel olan dizeye aşırı tutkun olduklarından, yeni şairlerin çabasının aslında onların çabasından ayrı olmadığını göremediler Büyük dize yorulmuştu, yakamı biraz bırakın, el aman diyordu. Yeni şairler büyük dizeye biraz soluk aldırmak istediler. Yaptıkları denemelerin amacı büyük dizeyi ortadan kaldırmak değil, şiir içinde ona soluk aldırmak, araya değişik ölçüde dizeler sokarak bir tür akıcılık, hareket sağlamaktı. Bu akıcılık ve hareket şiirimizde eksikti. Bir orkestrada aniden nefesli bakır çalgıların seslerini duyarsınız, ama hep o sesler sürüp gitse elbetteki çabucak yorarlar kulağı, bıktırırlardı. Gençler işte bu temel sesi sürekli yinelemeyip onu ancak tam etkinin doğması gereken anda duyuruyorlar. Alexandrin dediğimiz resmî ölçüyü de zaten kimse yaratmamıştı ki, dil dediğimiz aygıttan tek başına fışkırmıştı. Onu yineleyip durdular, sonunda bugünkü taşkınlık ve durağanlık hastalığına yakalandı. Ama bundan böyle daha özgür olacak, rahat bir soluk alacak, tekdüzelikten kurtulacak. Ancak ruhun ciddi devinimlerini dile getirirken kullanılıp gerçek değerine kavuşacak. Geleceğin şiirinde büyük dize bireysel işitimden alınmış bir motifler sonsuzluğuyla koşacak.

Evet bir bölünme var ve bu eskilerle yenilerin bilinçsiz davranışlarından doğuyor. Çabalarını birleştirmeleri gerek. Eskiler kişiliklerinden bile özveride bulunacak kadar dizenin

mutlak köleleri oldular, gençler ise, sanki geçmiş tümüyle yokmuş gibi doğrudan doğruya hep müzikten esinlendiler. Bence heer iki tarafın çabaları birbirlerini tamamlayabilir.

Kişisel inancıma göre, Banville gibi ustaların sahip olduğu yüce dize bilimi ve soylu durak sanatıyla, alexandrin sonsuz bir çeşniye kavuşup tüm tutkuları dile getirebilir. Örneğin Banville'in ***Demirci*** şiirinde bitmez tükenmez alexandrin'ler var, ama diğer şiirlerde, tersine, inanılmayacak kadar, anlatışta kısalık ve özlülüğe sahip dizeler görüyoruz.

Kısaca, aygıtımız çok güzel, ama çok kullanılmaktan yorgun düşmüş, biraz dinlenmesi iyi olur.

Jules Huret: Biçimden söz ettiniz, öz hakkında ne diyorsunuz?

Mallarmé: Konuları doğrudan doğruya sunan gençler, onları eski filozoflar ve eski edebiyatçılar gibi işleyen Parnasse'cılardan daha yakın şiirsel ülküye. Bence iyi anlatım, doğrudan değil, dolaylı anlatımdır Nesnelerin gözlemi ve onların uyardığı düşlerden havalanan imge şarkıdır. Parnasse'cılar nesneyi bütünüyle ele alır ve onu gösterirler. O zaman da gizemden yoksun kalırlar. Yaratmak ve yarattığına inanmak tatlı bir kıvançtır, Parnasse'cılar okuru bu kıvançtan yoksun bırakır Okur şiirden, anlamını yavaş yavaş, azar azar sezinlediği zaman haz duyar. Bir duygu uyandırmak; gerçek düş işte budur. Bir nesneyi nitelendirmek, açıkça belirlemek şiirden alınacak hazzın dörtte üçünü yok etmektir. Sımgeyi oluşturan şey gizemin en yetkin bir biçimde kullanılmasıdır: Bir ruh halini göstermek için nesneyi azar azar, yavaş yavaş çağrıştırıp düşündürmek,

ya da tersine, bir nesne seçmek ve bir dizi ipuçları vererek bu nesneden kalkıp ruh halim ortaya koymak.

Jules Huret: Beni de düşündüren hep buydu efendim, anlam karanlıkta kalmaz mı?

Mallarmé: İster okurun, ister şairin yetersizliğinden dolayı anlam karanlıkta kalmışsa işte bu tehlikelidir. Ancak biz iyi okurdan ve iyi şairden söz ediyoruz: Zaten orta zekalı ve iyi bir edebiyat kültürüne sahip olmayan bir kimse, bir rastlantı sonucu, bizim sözünü ettiğimiz yetkinlikte bir kitabı açar ve beğendiğini ileri sürerse, asıl yanlışlık burdadır. Herşey kendi koşullarında, kendi yerinde değerlendirilmeli. Şiirinde her zaman bir muamma bulunmalı, edebiyatın amacı nesneleri çağrıştırmaktır, bundan başka amacı yoktur.

Jules Huret: Yeni hareketi siz mi yarattınız efendim?

Mallarmé: Edebiyat okullarından ve bu okulları çağrıştıran her tür görüşten, edebiyata uygulanan bilginliklerden nefret ederim. Yazın tümüyle bireyseldir. Bana göre, şaire yaşam hakkı vermeyen bu toplumda şair kendi mezarını kazmak için yalnız bırakılmış bir insan gibidir. Eğer beni bir şiir okulunun önderi olarak görüyorlarsa bu durum iki nedenden kaynaklanıyor. Birinci neden: genç sanatçıların fikirlerine hep ilgi duydum. İkinci neden: gençlerle ilişkinin edebiyatımıza yeni şeyler getireceğine özden inandım. Ben yalnız biriyim, inancım şu ki; şiir sanatı görkemi dile getirmek için kuruldu, toplumun itici gücü, pompasıdır o, ve toplumdaki yeri insanların anlamını çoktan yitirdiği zaferdir. Çağımızda şair topluma karşı grev yapıyor, ona sunulan tüm köhne, eskimiş araçları bir yana bırakıyor. Kendine özgü bir kavrama ve gizli bir çalışma biçimi var.

Şaire sunulan hiçbir öneri onun kendine özgü bu kavrama ve gizli çalışma şeklinden üstün olamaz.

Jules Huret: Şiirsel hareketin tarihinde Verlaine'in yeri nedir?

Mallarmé: Parnasse'cıların duygudan, günah ve sevaptan uzak bir şiiri vardı. Bu tür şiire karşı ilk tepki Verlaine'den geldi. ***Sagesse*** adlı şiir kitabına, bile bile yapılmış uyumsuzluklarla, akıcı dizeyi koydu. Daha sonra, 1875'e doğru ben, ***Aprés - Midi d'un faune*** (Hayvanların öğlen sonrası) adlı şiirimi yayınladığımda, Menés, Dierx ve Cladel gibi bazı dostlarımın dışında, bütün Parnasse Okulu üzerime sıçradı ve şiirimi tümüyle yadsıdılar. Ben, gerçekte, alexandrin'in çevresinde bir tür küçük dalgalar yaratmaya çalışıyordum. Şair tarafından ortaya konmuş müzikal bir eşlik gibi. Böylece resmî dize, alexandrin de ancak büyük sözler söylenmesi gerektiği anda ortaya çıkıyordu. Bu yeniliği denedim, ancak, tüm gençlerin babası, gerçek babası Verlaine'dir, o olağanüstü Verlaine'dir. Davranışı, tutumu, hem insan, hem de yazar olarak güzel. Şiirin toplumdan sürüldüğü bir dönemde, O, yiğit bir sesle korkmadan insanın tüm acılarını topluma kabul ettirdi.

Jules Huret: Doğacılığın (naturalisme) son bulması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mallarmé: Doğacılığa yazının çocukça düşünü diyebiliriz. Bir dizi değerli taş seçip bunların adlarını kâğıda yazacaksın. Çok iyi yazsan bile ortaya çıkan şey değerli taş değildir ki! Olmaz böyle şey! Şiir yaratma sanatıdır. İnsan ruhuna katıksız, saydam ışıklar yansıtmak gerekir, kıvanç böyle sağlanır. Bu sanat simgelerle, yaratılışla gerçekleşir, tek

insansal yaratış olan şiir gerçek anlamını böyle kazanır. Değerli taşlar insan ruhunu sergilemezse onların süsü de bir işe yaramaz.

Çeviren: Erdoğan ALKAN

Sevgili Verlaine

Evet; Paris'te, bugün adına La Ferriére denilen bir caddede, 18 Mart 1842'de doğmuşum. Ana ve babamın aileleri Devrimden bu yana hep Devlet memuru olagelmişlerdir; işlerinden memnun olmalarına ve benim de kendilerini izlememi dilemelerine karşın, böylesi bir meslekten kendimi uzak tuttum. Ancak, anladığıma göre atalarımdan hiç değilse birkaçı, kalemlerini makbuz imzalamaktan başka işlerde kullanmışlar yine de: bunlardan biri (kuşkusuz, Sicil Dairelerinin yaratılışlarından önce) XVI. Louis'in emrindeki bir yayınevi'nin yöneticilerindendi ve şimdi yeniden yayınlamış olduğum Beckford'un "Vathek"inin ilk Fransızca basımında, krallık izni damgası altında onun adına rastladım: bir öteki de Almanachs des Muses ve Etrennes aux Dames'da önemsiz şiirler yazarmış. Paris'in orta sınıfından olan ailemin, zamanın yıprattığı konutunda geçen çocuk yıllarımda, üçüncü kuzenim Bay Magniem adlı birini tanımışımdır ki; bana gelen yayınevi kataloglarında arada bir rastgeldiğim "Melek ya da Şeytan" başlıklı çılgınca bir roman yayımlamıştı.

"Paris'li aile" diyorum, çünkü biz hep Paris'te yaşadık: ancak kökenimiz Burgondiya'lı, Loren'lı ve dahası Hollanda-lı'dır

Daha yedi yaşında bir çocukken anamı yitirdim, böylelikle ilk eğitimimi sevgi dolu bir büyükanne elinde gördüm. Sonra

birkaç yatılı okul ve Lise'den geçtim; içten içe Lamartin'ciydim ve gelecek için gizli dileğim Beranger'in yerini almaktı, çünkü ona bir arkadaşın evinde rastlamıştım. Görünüşe bakılırsa, bu tutku gerçekleşemeyecek denli karışıktı; ancak herşeye karşın uzunca süre sayısız şiir çalışmalarımda -ki doğru anımsıyorsam, elimden alınıp yok edilmişlerdi- sürdü bu tutku.

Senin de bildiğin gibi, gelişme çağındaki bir ozanın şiirleriyle yaşamasına olanak yoktur, kemerini birkaç delik sıksa bile. Bu durumdan hiçbir zaman yakınmadım. Yine de, Poe'yu daha iyi sindirmek amacıyla öğrendim İngilizceyi; yirmi yaşındayken, daha çok, herşeyden kaçmak için İngiltere'ye gittim, aynı zamanda da bu dili konuşmayı öğrenmek ve başka yollardan para kazanmama gerek kalmaksızın sessiz bir yerlerde öğretmenlik yapmaktı amacım; evlenmiştim ve bir an önce birşeyler yapmak zorundaydım.

Bugün -yirmi yıldan sonra- yitirmiş olduğum bunca zamana karşın, (bir parça da buruklukla) seziyorum ki yanılmamışım. Çünkü (düzyazı parçalar, ilk şiirler ve çeşitli yazın dergilerinin ilk sayılarında bunları yankılandıran ötekileri bir yana bırakırsam); her türlü boş hevesleri ve doyumu gözden çıkarmaya hazır, bir simyacı denli sabırlı, "Büyük Yapıt"ının fırınını beslemek için insanların eşyalarını, evlerinin direklerini yakmaları gibi, sürekli olarak bir başka şeyin düşünü kurdum ve bu yolda koştum durdum. Hangi yapıt? Açıklamak güç. Yalnızca bir kitap; kurgulanmış ve tasarlanmış, -ne denli güzel olsalar da- rastlantısal esinlenişlerin sonucu olmayan bir kitap. Daha da ileri giderek

ona tek Kitap diyeceğim, çünkü inanıyorum ki "Tek"tir ve her bir yazarca, dahası defalarca denenmiştir. Dünyanın Orfeus'a özgü açıklanışıdır bu, ki ozanın tek görevidir ve de yazının tek işlevidir aynı zamanda. Kitabın, sayfalanışında bile canlı ve kişilik dışı olan ritmi, bu düşün, bu ezginin denklemlerine bitiştirilmiş perçinlenmiş olacaktır.

İşte, sevgili dostum, bu benim düşkünlüğümün peçesinin düşüşü – sana açıklanışıdır. Binlerce kez ondan sıyrılmaya çalıştım, yüreğim yaralanmış ya da yorgun; ama bana üstün geldi o, belki de birgün başaracağım. Tümüyle başaracağım demek değil bu elbet – bunun için tansıksı bır ozan olmak gerek! Ancak bir parçasını olsun ortaya çıkarabilir, gerçekleştirebilirim belki, küçük çapta da olsa utku dolu gerçekliğini ışığın altına getirebilirim, böylece de tek bir yaşamın geriye kalanını sezdirmiş olurum; yaptığım parçalarla bu kitabın varlığını, yapmadıklarım üzerinde de adamakıllı bilgim olduğunu kanıtlamış olurum belki de.

Böylece, sence de bilinen ve birkaç iyi niyetli, çekici ve de seçkin usun -özellikle de seninkinin- aradabir ilgisini çekmiş olan sayısız küçük şiir parçalarını biraraya toparlamakta niçin tezcanlı davranmayışımı kolayca anlayabilirsin. Bu türden çalışmalarım bana göre yalnızca anlık değer taşımış; beni 'istim üzerinde' tutmuştur; bu nedenle bu şiirlerden biri ya da öteki ne denli başarılı olursa olsun onlardan bir demet oluşturmak çok güç olurdu, nerde kalmış bir kitap yazmak. Vanier, bu parçalardan kimilerini basılmak üzere elimden kapmayı başarabilir belki de; ancak ben, yıpranmayan ve bu nedenle değerli sayılan nesneleri toparlayan birisi gibi onları sayfaların üzerine yapıştıracağım. O zaman ola ki, kitabın

kapağında şu aşağılayıcı "Albüm" sözcüğü – şiir ve düzyazı albümü başlığı, yer alabilir; emin değilim. Düşünceme göre adsız olması gereken özel uğraşımdan ayrı kalmak üzere- çünkü içerik, yazarın sesi olmadan kendini açıklayacaktır- bir çok dizeyi içerebilir bu "Albüm", dahası bitimsizcesine sürebilir.

Şiirlerimi ve düzyazı şiirlerimi tükenmiş lüks baskılarda ve yazın dergilerinde bulabilirsin – Vathek, The Raven ya da Faun gibi çalışmalarımı...

Bir iki kez güç durumda kaldığımda ya da kullanılmış bir tekne satın almak tutkusuyla -sözü edilmese de olur- (Eski Tanrılar, İngilizce Sözcükler gibi) kimi ders kitapları yazmak zorunda kaldım; bunları saymazsak zorunluluklara ya da eğlenceye pek yüz vermiş değilim. Buna karşılık bir tek, düşlerimdeki o acımasız yapıtın mutsuzluğu içinde kalıp, şurada burada gezici satıcılık yaptıktan başka, tek başıma "En Son Moda" adlı bir dergi çıkarmaya ve giysi, değerli taşlar, mobilya, dahası tiyatro programları, yemek listeleri üzerine birşeyler yazmaya çalıştım. Sonunda gerçekten de çıkarabildiğim bu derginin sekiz ya da on sayısını önüme alıp da tozlarını sildiğimde beni düşlere sürükler bunlar.

Özetlersek, çağımızın ozan için bir geçiş dönemi olduğuna inanıyorum ki bunun dışında kalmalıdır o; herşeyden önce zaman çok eskimişliğe ve hazırlığa gebe; onun tüm yapabileceği, bir gözü sonsuzluğa dikili olarak, giz içinde çalışmak ve arada bir, kendilerini varsaymadığından kuşkulanıp da taşa tutmasınlar diye "yaşayanlara" kartını, birkaç dizesini ya da soneyi göndermektir.

Böylesi bir davranışın gerekli koşuludur yalnızlık; şimdiki evimden (89 Rue de Rome), (önceleri Concordet ve Sailly okulları, sonraları Collége Rollin) gibi harcadığım zamana değen kimi yerlere yaptığım yürüyüşler dışında ortalığa pek çıkmam. Ailemce korunmakta olan konutumda, sevdiğim birkaç yıllanmış eşya ile çevrelenmiş olarak ve önümde çoğunlukla boş birkaç sayfayla kalmak en sevdiğim şeydir. En yakın arkadaşlığım Villiers ve Mendés ile olmuştur ve on yıl boyunca hergün görüştüğüm sevgili dostum Manet. Onun artık bizimle olamayacağına kendimi bir türlü inandıramıyorum.

Senin "Kargılanmış Ozanlar"ındı, sevgili Verlaine ve de Huysmans'ın "Tersine"siydi, uzun süredir boş kalan benim o salı akşamlarıma genç ozanları çekmiş olan (bildik Mallarmé'cileri saymıyorum elbette). Görünüşe bakılırsa onlar üzerinde etkim, bir buluşma ortamı sağlamaktan ileri birşey değildi. Yalnızca benimki denli genç usların izlemekte oldukları yönde on yıllık bir fark yaratacak ölçüde tez olgunlaşmıştım onlardan, işte o kadar

İşte önde gelen gazetelerın uzun süredir ve mıdemi bulandıracak kerteye dek yazdıkları öykülerden soyundurulmuş tüm yaşamım bu. Evet, alışılmış günlük kaygıların, sevinçlerin, iç yaralarının dışında, söyleyebileceklerım bunlar Arada bir görülecek bir bale ya da dinlenebilir org müzığı olduğunda dışarı çıkarım; bunlar benım sanatsal, neredeyse karşıt doğaları olan iki tutkumu oluşturmaktaysalar da, ortak bir anlam içerdikleri birgün açıklığa kavuşacaktır Tümü de bu sanırım. Eklemeyi unuttum; kafamı çok yorgun duyumsadığımda yıllardır, Seine

kıyılarına kaçmayı alışkanlık edinmişimdir. Oralarda kişiliğim üzerine tümcek değişik bir izlenime ulaşmaktayım; nehirde tekneye binmektir tek tutkum – saygı duyduğum nehir, çünkü onları yitirdiğimiz izlenimi yaratmadan ya da geriye pişmanlığın izini bile bırakmadan, sudan uçurumda koca günler yutulur. İşte ben maun yolesinde yalnızca bir yolcu ya da donanmasıyla onur duyan tutkulu bir denizciyim orada.

Hoşçakal, benim sevgili dostum

Mallarmé

BOĞUNTU

Bir kamunun suçlarını taşıyan yinini
Altetmeğe gelmiyorum bu akşam ey hayvan
Ne de bir üzünç fırtına kazmaya kirli saçlarında
Öpüşümün akıttığı onulmaz sıkıntıylan
Ağır bir uyku istiyorum yatağından düşsüz
Ezincin bilinmedik perdelerinde dolaşan
Kara yalanlarından sonra varırsın tadına
Yokluk'u ölülerden iyi bilen sen.
Doğuştan aksoyumu kemiren sapkı
Damgaladı beni sencileyin kısırlığıyla
Ama o taş göğsünde barınan yüreğe

Dişini geçiremezken hiç bir öldürüm
Kaçıyorum solgun bozgun kefenim tebelleş
Yalnız yatınca ölmekten korkuyorum.

(Çev. Teo)

YAZ HÜZNÜ

Olgun sıcaklığıyla som altın saçlarında,
Kum üstünde güneşin uykulu ağırlığı
Ve, sönen bir buhurdan o solgun yanağında,
Can yoldaşı içkiyle karışır göz yaşları.

Bitmez durgunluğunda bu bembeyaz Alev'in
Korkulu öpüşlerin, üzgün, söyletti sana,
"Bize tek ölü beden olmak yok hiç bir zaman
Eski çöller ve mutlu palmiyeler altında!"

Oysa senin saçların sımsıcak bir akarsu,
Orda korkmadan boğmak bizi götüren ruhu
Ve yokluğu bulmak senin hiç bilmediğin!

Seveceğim ağlamış sürmeli gözlerini,
Vurduğun kalbe görsün diye birşeyler veren
Duygusuz taşları ve duygusuz maviliği.

(Çev. Eray Canberk – Afşar Timuçin)

DENİZ MELTEMİ

Bütün hazları tattım, kitapları okudum,
Ah, kandırmadı; kaçmak, kurtulmak istiyorum.
Bir başka köpükle gök arasındaki kuşlar
Orada şimdi kımbilir ne kadar sarhoşlar!
Deniz çekiyor deniz, kim tutabilir beni;
Gözlerde aksi yanan o eski bahçeler mi?
Geceler! mahzun ışığı mı yoksa lambanın,
Beyaz kâğıda vurur, korkar dokunamazsın;
Ne o; ne de çocuğuna meme veren taze;
Gideceğim, ey gemi, bilinmedik ellere.
Demir al sallıyarak direklerini. Sızlar
Yürek ümitle, ama sonra her şeyi anlar.
Belki de fırtınalar çağıran direkler,
Şu anda, rüzgarla gelecek ölümü bekler,
O zaman ne yelken, ne de ümit... ama sen yine
Kalbim, gemicilerin şarkılarını dinle.

(Çev. Orhan Veli Kanık)

EDGAR POE'NUN MEZARINDA

Tam kendi olunca en sonu ölümsüzlükte,
Şair, yalın kılıç, meydan okuyor çağına.
Ürkmüş dünya, şaşıyor nasıl duymadığına
Ölümün çanlar çaldığını bu garip seste.

İrkildiler duyunca, kör dev gibi, meleğin
Daha saf bir anlam kattığını kaba sözlere,
Dediler: Sarhoş, bir büyü katmıştır içine
O içtiği aşağılık kara kara içkilerin.

Yazıklar olsun! Duygusuz toprak ve buluttan
Bir heykel yuğurmazsa düşüncemiz yaşayan
Pırıl pırıl donansın diye mezarı Poe'nun.

Bir gök belasından arta kalan durgun kaya,
Şu granit bari, gelecekte, karşıkosun
Sürü sürü, kara kanatlı, kör kuşlara.

(Çev. Sabahattin Eyüboğlu)

RONDEL I

Hiçbirşey yok uyandığınızda
Somurtmadan karşılayacağınız;
Korkunç bir gülüş sarsarsa bakınız
Kanatlarınız o yastıklarda.

Kayıtsız uyuyun, korkusuzca da
Ele vermiyecek sizi soluğunuz;
Hiçbirşey yok uyandığınızda
Somurtmadan karşılayacağınız.

Bütün o cânım düşleri bir anda
Bu güzellik bozduğu an bakınız
Artık ne bir tek çiçek yanaklarda
Ne de ölçüsüz elmaslar gözlerde
Hiçbirşey yok uyandığınızda.

(Çev. İlhan Berk)

RONDEL II

Sevişiriz dilersen şayet
Aşkı anmadan dudaklarınla
Bir şeycik yapamaz bize anla
Susmaktan gayri bu gülden demet.

O nağmeler ki gülüşün elbet
Veremez pırıltısını asla
Sevişiriz dilersen şayet
Aşkı anmadan dudaklarınla

Sessizce sarmaşdolaş nihayet
Sylphe giymiş kıpkızıl urbasını
O hayal kanatların uçlarını
Alev bir öpüş kavrar akibet

Sevişiriz dilersen şayet.

(Çev. Salah Birsel)

ÖZLEYİŞ

Bir ıssız geceden gök maviliğe
Beyaz bir fıskiye hıçkırır gibi;
Ruhum yükseliyor en sessiz ana,
Kınalı bir yüzün beneklediği
Alnına ve melek bakışlarına.

Ermek ipekleşen gök maviliğe
Ki görür göllerde süzgünlüğünü,
Ve ölü sularda esen rüzgarla
Düşen yaprakların açtığı yola
Bir ışık halinde sürükler günü.

(Çev. Kemalettin Kamu)

AYNA

Ben aynamı isterim, verin aynamı bana,
Ey elimden günlerce düşürmediğim ayna,
Su donar sıkıntıdan buz gibi çerçevende.
Boş çıkan düşlerimin hüznüyle yüzüm sarı,
Aradım ta dibinde donmuş hatıraları,
Bir uzak gölge gibi gördüm kendimi sende.

(Çev. Kemalettin Kamu)

Henri Cazalis'e,

4 Haziran 1862

Emmanuel [des Essarts] sana benim bu ilkyaz hissettiğim yabansı anmmşlık duygusunun sözünü etmiş olabilir. Boşa geçen üç ayın sonunda ancak kurtulabildim bu durumdan ve ilk sonem onun açıklanışına yöneliktir, dolayısıyla aşağılamaktır onu. Bu çeşit şiir oldukça yeni: kanın ve sinirlerin fiziksel etkinliğinin us ve tin üzerine olan etkileri ile çözümlenip birleştirilmekte. Buna "İlkyaz Tedirginliği" adı verilebilir. Eğer birleştirme işlemiyle iyi bir uyum sağlanabilirse ve bu çeşit bir çalışma çok fiziksel bir yöne ya da aşın tinselliğe kaymadıkça çok etkileyici olabilir.

Henri Cazalis'e

3 Haziran 1863

Emmanuel böylesi kolay bir yolu yeğlemiş olmakla, kişiliğine karşı büyük haksızlık yapmaktadır kanımca. Ne denli kolaydır bu "parlak" boş yazılarla ortaya çıkmak.

Amaçla gerçek arasındaki doğru seçimi yapamıyor o. Budala bir ozan, "Eylemle düşlerin birbirleriyle bacı - kardeş olmadıklarından" üzüntü duyduğunu söylerdi. Bu düşününün doğrultusunda Emmanuel. Hey tanrım, eğer durum böyle olsaydı düşlerin, dünyadan tiksinmiş olan bizler için başka

hangi kaçış yolu bulunabilirdi? Düşler tek sığınağımız bizim. Ah, Henri, Ülküsel Düş'ün içine at kendini! Şu yeryüzünde mutluluk, ne acıklı bir durumdadır. Onun uğruna başeğmesi için çok aşağılık biri olması gerekir kişinin. "Mutluyum" sözcüğü, "Ben bir yüreksizim", daha doğrusu, "Ben bir budalayım" demekle eş anlama geliyor neredeyse.

Henri Cazalis'e,

25 Nisan 1864

Tümcelerin fazlaca kısa sanırım ve uyumları bir parça soluksuz. Ancak ben bunu söylerken, senin içindeki sanatçıyı düşünmekteyim, düş gören kişiyi değil; çünkü bir düşçü olarak sen geçilmez birisin. Gautier'in tümceleri aptallara "plastik" görünür; bana göreyse onlar dengenin tansıklarıdırlar; ta kendisi doğruluk olan, dokunuş doğrulukları taşırlar; güzelliğin içinde yaşayan bir tinin katışıksız örneğidirler.

Eğer daha az saydam olan bir güzellik, en derin uçurumu ve gizemciliğinin yedinci cennetini araştıran bir güzellik bulabilirsen (Balzac'ın Séraphita'da yaptığı gibi), senin düşün gerçek sanatçının gözlerinde daha da büyük bir soyutluğa erişecektir.

Büyük sanat, yanılgısızca kendimize hakim kalarak, oraya nasıl ulaştığımızı açığa vurmaksızın, esrikliğin doruklarında olduğumuzun sergilenişidir.

Şimdi tümcelerin sana, kollarını "Ülkü"ye doğru kaldırıyor, ötelere ulaşıyor ve kimi kez uçup gidiyor gibi

görünürler. Ancak sen onların süzülerek uçmalarını sağlamalısın.

Bilmem, ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum. söylemeye çabaladığım şeyler öylesine sıkı ilintili, öyie peçeli, öyle belirsiz ki, korkarım çok kesin bir dil kullandım. Bağışla beni. Ve bırak kendi buluşum olan bir açıklamayla konuyu kapatayım. Bunu kendime uygularım: "Bütün yazdıklarının başlangıç ve bitimini atla." Ne başlangıç, ne de sonuç! Çıldırmış olduğumu mu sanıyorsun? Sana birgün çılgınlığımın bir başka yerde yatmakta olduğunu göstereceğim.

Henri Cazalis'e

Ekim 1864

Sıkı çalışmaktayım. En sonunda Hérodiade'ıma giriştim – korku içinde ve titreyerek, çünkü yeni bir koşuk türünden kaynaklanan yeni bır dil bulguladım, ki onu kısaca şöyle açıklayabilirim: Nesne'nin kendisini değil, oluşturduğu etkiyi anlatmak. Böylece, dize sözcüklerden değil amaçlardan oluşmaktadır; tüm sözcükler duyulara seslenmelidir. Nereye varmakta olduğumu görüp görmediğini bilmiyorum, ancak başardığımda beni kanıtlayacağına güveniyorum. Çünkü, yaşamımda belki de ilk kez başaracağım. Bozguna uğrayacak olursam, bir daha hiç yazmayacağım.

Henri Cazalis'e

Aralık 1864

Bugünlerde, şu an aşağıya yazmak için kendimde güç ve zaman bulamadığım yeni bir düzyazı şiir göndereceğim sana... Sanırım bu şiir geliştikçe tükendim ben; geniş ıssız boşluklar var kafamda: Uyumlu, kapalı her düşünceden uzağım. Ve böylece, bu çok açık gerçekle, usumun çok acımasızca aşağılanışıyla (yalnızca senin ayrımına vardığın gibi, değerli dostum) gençliğimin aşırılıklarının karşılığını ödemekteyim. Bir yıkıntıya bakınırcasına korkuyla bakıyorum kendime. Bütün mektuplarımda yalancılık edip arkadaşlarıma çalıştığımı söyleyeceğim; ama gerçek olmayacak bu. Yeryüzünde ozan, katışıksız bir ozan olmak zorunda; oysa çoğunlukla bir cesetten öte neyim ben. Birgün belki bir hevesli olarak anılmayı hak edebilirim, bundan ötesini değil.

Henri Cazalis'e,

Ocak 1865

Kederliyim. Bir kara, dondurucu yel yürüyüş yapmamı engelliyor; ve kahrolası beynim çalışmama olanak da bırakmadığında, evde ne yapacağımı şaşırıyorum.

Ve tıksiniyorum kendimden. Aynada yüzümü öylesine yıpranmış, bitmiş gördüğümde titreyerek geri çekiliyorum; boşluğuma ağlıyor ve önümdeki acımasızcasına ak kalan kâğıdın üzerine tek bir sözcük bile yazamıyorum.

Baş yapıtlarımızı yaratmamız gereken yılların içindeyken, arkadaşlarım ışıklar ve çiçekler arasında yaşamlarını sürdürmekteyken, benim yirmiüç yaşında yaşlanmış ve işi bitmiş durumumu düşün bir. Ve düşün ki, ölümle ödüllenme olanağına bile erişemedim; hiç değilse ölüm, şimdiye dek yaptıklarım kadarıyla bir değerim olduğu konusunda sana bir inanca sağlayabileceği gibi, erişemediğim başarılar için yazgımın suçlanması gerektiğini kanıtlamış olacaktı.

Oysa herşey yenilgime katkıda bulundu. Us yoksuluyumdur, etkileşimin her türüne gereksinme duyarım ben; esinlendirici söyleşileriyle dostlar, tablolar, müzik, ses ve yaşam. Salt güçlü olana ivme kazandıran yalnızlıktı, yeryüzünde kaçınmam gereken tek şey Oysa ki, iğrenç bir yörede, üstelik doğa'nın varlığından bile yoksun kılınarak, koşutu bulunmayan bir yalnızlığa tutsak edilmişim ben.

Büyük bir yetenek, üstün bir düşünür ya da aydın, böylesi bir yalnızlıktan yarar sağlayabilirdi kendisine. Fakat zavallı ozan – yalnızca ozanlığı olan kişi, çeşitli duygulanımların parmaklarıyla canlanan bir çalgı yani; kendisine etkiyen hiçbirşeyin bulunmadığı bir yaşam içinde suskun kalır Teller gerilir gerilir, sonra, bunu toz ve unutuş izler

Eugéne Lefébure'e

Şubat 1865

Taine'e karşı çıkışımın nedeni; onun sanatçıyı gücünün doruğundaki biri olarak tanımlayışıdır Bir insanın, edebi kişiliğinden oldukça uzak bir kişiliği üstlenmesinin, son kertede olası bir durum olduğu inancındayım çünkü. İşte bu

nedenle, Taine'e karşı olan tutumum, seninkinin tam tersi. Sanatçı yazmaya oturduğunda kendini oluşturur. Taine; örneğin, bir yazarın davranış biçimini tümüyle değiştirebileceğine inanmaz. Oysa değiştirebilir; kendi durumumda gözlemledim bunu. Öğrenciyken, yirmi sayfalık soluklarla yazardım ve durmak nedir bilmezliğimle tanınırdım. Ve o günlerden bu yana giderek ters yönde aşırılığa kayarak özlü yazma eğilimimi abartmaya başladım. Sözü aşırı biçimde uzatmak, yabanılca uzun yazmak alışkısı içindeydim; doğallıkla, usuma ne gelirse onu yazmaktaydım. Akıcı biçemim olduğu inancındaydım. Şu an mektubu yazan adamla, o içtenlikli, düşüncesiz öğrenci arasındakinden daha büyük ayrım olabilir mi?

Gelelim küçük yakınmalarıma: şiirlerin çok fazla "Aşk" ile dolu; sözcükler renkten yoksun, sık sık ve oldukça yavanlaşma eğilimi göstermekteler. Eğer bu belirsiz coşku alışılmadık bir yoldan, diyelim açık saçıklık, esrime, sayrılık ve softalık biçiminde betimlenerek ayrıntılı belirtilmezse şiirsel olduğunu düşünmem bunun. Bir şiirde bu sözcüğü gülümsemeksizin "hiçbir zaman" yazamazdım.

Eski bir deyim olduğu için mi? Hayır, katışıksız bir duygu olarak aşk'ın, şiiri okuyacak olan herşeyden usanmış ozanlar için çok doğal oluşu nedeniyle. Onlara aşktan söz etmek, yanmış kavrulmuş damaklarına derin, berrak bir pınarın suyunu sunmak gibidir.

Ancak bu sözcük konusunda beni asıl sıkan şey (kı belirgin bir hoşnutsuzlukla hep söylemiş ve yazmışımdır) *Eros* diye adlandırdıkları şişman, kırmızı yüzlü, tombul kasap çocuğu karşısında kendilerini papaz atamış olan aptallar

topluluğudur ve her zaman Onun (Eros) kolaylaştırılmış törenini gerçekleştirseler ve ayarttıkları kadınlara tırmansalar, birbirlerine bir ölü-yakma törenine yakışır biçimdeki şehitlik esrikliğiyle bakarlar! Kısacası, kim "*aşk herşeydir*", diyebilir; gerçekte tinimizi kuşatan binlerce duygudan birıdir ve ona; korku, pişmanlık, sıkıntı, nefret ya da üzüntüden daha çok önem verilmemelidir

Henri Cazalis'e

Haziran 1865

Yalnızca bir öpücük göndereceğim sana. Kadınınkinin yerini tutar mı hıç dudaklarım! Kaldı ki tutmamalı, yoksa kanarlardı! Çılgınca çalmakta olduğum flüt nedeniyle yaralanırlardı. Evet, çalışmalarıma on gün önce başladım.

Hérodiade'ı acımasız kışa erteledim. Bu ıssız çabayla herşeyden arındırılmıştım. Bu arada Faun'u bir kahraman olarak ele aldığım destansı bır araparça yazmaktayım.

Bu şiir, tasarımında en yüce ve en güzel olmasına karşın, dizeleri korkunç güç, çünkü onu katışıksız tıyatro yapıtı olarak yazmaktayım; sahneye koyulabilir olmayacak ama sahneye gerek duyacak.

Yine bu arada lirik dizelerimde tüm şiirselliği ve şiir içgüdümü korumak ve drama uygulamak amacındayım. Sanırım, buraya geldiğinde ondan hoşlanacaksın. Son perdenin katışıksız düşüncesi beni ağlamaklı ediyor Ana düşünce çok kapsamlı, şiir çok incelikli.

Henri Cazalis'e

Temmuz 1865

Faun'umun öyküsüne yakışır bir sonuca ulaşabilsem! Bu şiirle boğuşmanın ne denli güç olduğunu düşleyemezsin. Onun çok yeni, çok güzel olması yanında coşku verici olmasını da istiyorum; herşeyden öte, tiyatro izleyicisinin kulağını şenlendirmeye yönelik, lirik bir şiirden bile daha ritmik olmalı. Şu, ara vermeksizin yakan, boğan, bedeni sürekli ezip duran güneyin sıcağında mantıklı düşünmeyi sürdürmenin ne denli güç, kimi kez olanaksız olduğunu bilemezsin. Bunun üstüne, bir de çıldırtıcı ders verme işim var. Günümü öldürüp, başağrıları veriyorlar. Öğrencilerin bana pek saygı duydukları yok, arada bir onların alaycı bağrışları ve attıkları çiğnenmiş kâğıt toplarıyla selamlanmaktayım. Ama yeterli gücü, isteği ve cezveler dolusu kahveyi ele geçirebilsem, üstesinden geleceğim bu uğraşımın.

Teyzenin ve kızkardeşinin gösterdikleri tepki konusunda söylediklerin üzüntü uyandırsa da şaşırtmıyor beni; çünkü sanatın yalnızca sanatçılar için olduğuna bütünüyle inandırılmışımdır. Kayıtsız bir dinleyiciye anında anlaşılabilir olması için düşüncemi sulandırmak ve gücünden düşürmek zorunda kalışımın beni nasıl üzdüğünü bir bilseydin. Eğer şiirsel olmak dileğindeyse (özgününde ne denli güzel olsa bile), ses ve renk için, müzik ve görünüm uğrunda nice derin araştırmalar yapmak zorundadır düşüncemiz!

Henri Cazalis'e

(?) 1865

Bana kalırsa, kendisine saygısı olan kişinin açlıktan ölürken yapabileceği tek şey, gökyüzüne bakışını sürdürmesidir.

Henri Cazalis'e,

5 Aralık 1865

Geçmiş ve gelecek adına bağışla beni. Geçmiş için; çünkü harika kitabına teşekkürlerimi bildirmedim. Bütün bir haftayı ürkünç sinir sancıları içinde geçirdim. Gece ve gün boyu şakaklarım zonkladı, diş sinirlerim törpülendi. Bir solukluk zaman buldukça, şiirime bir giriş denemek ve yazmak için çılgınca, umutsuzca masama saldırdım. Yapamadım ne var ki. Elimden sıyrılıp kaçıyor; içimde şarkıyı duyuyorum ama yazıya dökemiyorum.

Gelecek için: Çünkü bu tutsak edici çalışma uğruna, dalgınlığın bilinmedik alanlarında tek başınalığı ele geçirmeliyim; yönümü saptırmamalı, kolaya kaçan dostça söyleşilerden kaçınmalıyım. Bozulmamış bir yalnızlık ve sessizlik içinde yaşamalıyım. İşte bu nedenle bu mektup yalnızca bir not düzeyinde kalacak.

Ah, bu şiiri -bu görkemli mücevheri- düşüncemin tapınağından damıtacağım ben! Ya da yıkıntısı üzerine düşüp öleceğim. Her bir geceyi -benim olan tek zaman-, her bir sözcük üzerine düşler kurarak geçirmekteyim.

Théodore Aubanel'e,

Ocak 1866

Benim için en önemli şey, seni birden düşümden koparıp alan son yolculuktu. O andan beri çalışmaya başlayamadım. Dün gece şiirimi tüm çıplaklığı ile yeniden görme şansına erıştim. Bu gece onu düzenlemeye girişmek ıstiyorum. İletişim kurmak istediğim öteki dünyasal -ve elbette uyumlu- izlenimler için, çaba harcamaksızın, bir sezgiyle ulaşmaya tümüyle yeterli olacak denli yaşamdan uzak durmak benim için öylesi güç birşey ki; sınırlarını çılgınlığın belirlediği bir kendini kanıtlayış üzerine yoğunlaşmalıyım.

Henri Cazalis'e,

Mart 1866

Son üç aydan sözetmeliyım sana. Korkunç olduklarını söylemekten öte, ayrıntılara gırmeyeceğim. Hérodiade'la boğuşarak geçıştırdim onları, lambam tanıktır buna! Ezgi dolu bir giriş yazdım, çoğu bölümler yontulmamış, birer taslak durumundalar daha, ancak pek görkemli oluyor diyebilirım sana, hiç de abartmaksızın. Sana göstermiş olduğum coşkun kısım hiçbirşey değil; bu tıpkı kaba Epinal bir resmin, bir Leonardo da Vinci yapıtıyla karşılaştırılışını anımsatıyor. Sona erdirmek için, daha üç ya da dört kış gerek bana, ancak bittiği an, sürekli düşünü kurduğum şeyi ele geçirmiş olacağım: Poe'ya denk bir şiir, en azından onunki denli iyi.

Sonu gelmez kötümserliğimi dizginleyip de inandırıcı bir tını verebilsem sözlerime, yakaladığım kimi düşüncelerin ne denli güzel olduğunu görebileceksin.

Oysa talihsizliğim şurada ki, dıpten doruğa dek şiirimi ne zaman ele alacak olsam, beni çılgınlığa sürükleyen o ikiz uçurumun üzerine gelmişimdir. Budizm üzerine hiçbir ön bilgim olmamasına karşın, edinmiş olduğum "Hiçlik" sezgisidir bunlardan ilki. Yüreğim, kişisel varlığımı kendi şiirime inandırabilmek için acıyla dolu daha, üstelik bu saplantıların gücü karşısında gerileyip, çalışmaktan bile uzaklaşmak zorunda kalıyorum.

Evet, evet bilirim: bizler içi boş nesnel biçimleriz yalnızca – boş, öte yandan da yüce, biz uydurduk çünkü Tanrı'yı ve kendi tinimizi. Öylesi yüce ki, gerçekten sevgili dostum, benim tutkum; nesneyi, kendi varoluşunun bilincine varırken; ilk zamanlardan bu yana içimize doluşmuş cennet ve özdeşi uydurmaları türküleyegelerek ve bir gerçek olan "Hiçlik" karşısında bu şanlı kuramları yayarak, varolmayan düşlere ürkünç biçimde dalarken, açıklamaktır! İşte böyle şiirimin içeriği ve belki, adı da böyle olacak: "Görkemli Düş" ya da "Düş'ün Görkemi" Umutsuzluğumun tınısıyla türküleyeceğim O'nu ben.

Yeterince yaşarsam olacak bunlar! Sözünü ettiğim öteki boşluk, göğsümde çünkü. Pek iyi sayılmam gerçekten. Rahat soluk alamıyorum ya da sağlıklı olmanın o hoş duygusu yok içimde. Fakat bırakalım bunu şimdilik. Canımı sıkan yalnızca şu; önümde yaşayacak pek az süre kalmışsa, yaşam uğruna pek çok zaman yitirmiş olduğumu düşünmek – sanat yoluna harcanabilecek öylesine çok saatler, yitip gitmiş saatler...

Bölmeseydim böyle, kimbilir ne denli verimli olurdu günüm. Düşünülebilecek en kötü uğraşa tutsak kılınmışım bir kez – en yorucu üstelik; sınıfta uğradığım aşağsamalardan, üstüme fırlatılan kâğıt toplardan da söz edecek olsam seni üzmekle kalırım yalnızca. Bütün bu olup bitenlerden sonra, derin bir sersemliğin içine düşüyorum. Ne denli güç de olsa, geceleri çalışmaya ayırışımın nedeni bu işte.

Henri Cazalis'e,

12 Mayıs 1866

"Güzellik" üzerine bir kitabın temellerini kurmaktayım. Eğer "Devinimsiz" olandan bu biçimde söz edebilecek olursam, dalgalarını sezmekte olduğum "sonsuz"un ortalık yerinde deviniyor usum. Üç kısa şiiri düzenleme uğraşıyla dinlenmekteyim – kısa ama etkileyici, her üçü de Güzelliğin övgüsü üzerine yazıldılar. Ve bunlar tamamlanmaktayken, ayrıca çok ilginç üç düzyazı üç şiirle dinlenmemi sürdürmekteyim. İşte sana benim yaz dinlencem.

Henri Cazalis'e,

Temmuz 1866

Evet, yolculuk ediyorum ama bilinmedik topraklarda ve eğer gerçeğin acı sıcağından kaçıp da soğuk düş içinde bir zevk bulmuşsam, bunun nedeni, şu bir aydır güzellik bilgisinin en katışıksız buzulu üzerinde durmakta oluşumdandır, çünkü "Hiçliği" bulduktan sonra buldum "Güzelliği" ben. Tırmanmaya kalkıştığım saydâm tepeleri

düşleyemezsin. Bu atılımdan şu an üzerinde çalışmakta olduğum harika şiir ortaya çıktı; ve önümüzdeki kış (ya da sonraki) Hérodiade'a sıra gelecek. Pek de ayırdına varmaksızın kendimi, tüm yüreğim ve tinimle bu şiirin üzerine attım; kuşkularımın ve huzursuzluklarımın nedeni buydu. Ancak sonunda açkısını buldum onun. Büyük bir rahatlama sağladı bu ve büyük yapıtımın yaratılışı daha bir kolaylaşmış olacak bu nedenle.

Théodore Aubanel'e,

16 Temmuz 1866

Yaşamım boyunca hiçbir zaman, bu yaz olduğu denli çok çalışmadım; gerçekte, tüm yaşamımca çalışmışımdır ben. Görkemli bir çalışma için gereken temelleri attım. Kendine özgü gizleri vardır her insanın. Çoğun gizlerinin gerçeğine varmadan ölür insanlar; başaramazlar, çünkü yaşamları son bulduğunda, ne onlardan ne de gizlerinden birşey kalmayacaktır geride. Öldüm ve sonunda tinsel tabutumun taş süslemeli açkısıyla dirildim ben. Şimdi, iğreti esinlenişlerden soyunmuş olarak açacağım onu ve cennetlerin en güzelinde ortaya serilecek onun tüm gizemi. Yirmi yıl için, bir keşiş barınağına sığınır gibi kapanacağım yüreğimde, dostlarımın özel sanat birleşimleri dışındaki tüm toplumsal ilişkilerden kaçınarak. Öncelikle herşeyi kapsıyacak çalışmalarım; diyeceğim şu, içimdeki herşey öylesine düzene girmiş ki, 'her duygu daha doğarken biçim kazanıyor ve bir kitap ya da şiirde tam yerini bulup

yerleşiveriyor. Bu şiir olgunlaştığında düşecektir dalından. Görüyorsun, doğa yasalarını örnek almaktayım kendime.

Théodore Aubanel'e,

28 Temmuz 1866

Son mektubumun bilmecesini açıklamak için bir an olsun fırsat bulamadım, başkalarına karşı kimi kez bu yolu kullanıyor olsam bile, senin gibi iyi dostlarıma elbette bulmaca olmak istemem...

Yalnızca tüm çalışmamın düzenlenişini bitirdim demek istiyorum; kendime bir açkı buldum, doruk ya da merkez (böyle adlandırmayı yeğlersen, benzetmelerimizi birbirine karıştırmaktan kurtulmuş oluruz bu şekilde) – Kendimin merkezinde, ki kutsal bir örümcek gibi kafamda örmekte olduğum ağın ipliğini oraya astım. Bunlarla -ve bunların kesişme noktalarında- önceden bildiğim ve güzelliğin bağrında durup duran tansıksı dantelayı yapacağım.

Bu çalışmanın beş bölümü için yirmi yıla gereksinmem olduğunu düşünüyorum; sabırlı olacağım ve onun parçalarını senin gibi değerli dostlarıma okuyacağım ve ötekı budalaca, işi bitmiş herbir düşünceyi olduğu gibi ünü de hor göreceğim. Sonsuzluğa bakışın coşkusuyla kıyaslanırsa özellikle budalaların düşüncelerine göre sıklıkla ölümsüz sayılışımızdan ötürü- görece ölümsüzlük nedir ki? Hele, ölümsüzlük denen şeyle içimizden eğlenerek, daha canlıyken bizler...

Villiers de l'Isle-Adam'a,

24 Eylül 1866

Mektubunu alınca şaşırıp kaldım, çünkü gerçekten de unutulmuş olmayı dilemiştim; geçmişin kendisini bile yoklayamayacağı anımsama saatlerimde yalnız olmayı kurmuştum. Gelecek, en azından yakın gelecek açısından, yerle bir olmuş durumda tinim. Düşüncem sınırlarını aşarak öz bilincine vardı; gözenekleri arasında yayılmış boşluğa çağrıda bulunma ve bunu eşsiz bir "Hiçliğe" dönüştürme gücünü yitirdi. Bir duygusallık dalgası altında, şiirin evrenle yakın ilişkisini kavrama olanağına erişmiştim; şiiri arıtmak, onu düşlerden rastlantısal buluşlardan sıyırmak, evren kavramına bağlamaktı düşüncem. Ancak, -ne yazık ki- tinsel varlığımın salt şiirsel olana tutkunluğundan ötürü, bu düşünceye varan yolu açmak için, elimin altında (seninki gibi) hazır bir uslamlama yeteneğine sahip değilim. Böylece benim, salt duygu yoluyla evren düşüncesine eriştiğimi – saf hiçliğin silinmez düşünüsünü sürdürmek uğruna, usumu katışıksız bir "Boşluk" duygusuyla doldurmak zorunda kaldığımı öğrenmek ürkütecektir seni. Varoluşun imgesini yansıtan ayna çoğunlukla yılgı olmuştur benim için ve şu anlatılmaz gecelerden çaldığım o eşsiz pırlanta ışıltısı karşılığında, ne denli acımasızca ödenen bedeli çok iyi canlandırabilirsin kafanda. Ancak, özgün ve ölümsüz iki yapıtın kusursuz açıklaması ve içsel düşü kaldı geride; bunlardan biri "Güzellik" adıyla tam bir saltık ürün, öteki "Hiçliğin Görkemli Simgeleri" başlığı altında kişisel bir çalışma. Ve yine işin içindeki gizli alay ve Tantal'ca işkence;

ölümden dirilmesi karşılığında bedenimin, bunları yazmak için uzun bir süre güçsüzlüğü sürdürmemin gerekliğidir. Sinirsel bitkinliğin sınırlarındayım çünkü; usum öylesi kötü, öylesine düşkünleşmiş ki, en yalınkat söyleşileri bile yürütme olanağı bulamamaktayım çoğunlukla. Ve işte bu yüzden, yazmaya çabaladığım şu önemsiz, beceriksizce mektup bile sakıncalı bir edim olup çıkıyor benim için.

Gerçekten de, yaşamıma o acınası ve yüce Baudelaire'in sonu olan çılgınlıkla başlıyor olmaktan ürküyorum. Sonsuzluk duygusunun, yadsınamaz biçimde usumda parıldıyor olması ve içimde yeredebilecek herhangi bir Zaman duyusunu yoketmiş olması gerçeğine karşın.

François Coppée'ye,

5 Aralık 1866

Besançon nedeniyle Tournon'u terkettim –savaşın ve dinin eski bir merkezi karanlık ve tutsak edici. Bir aydır burdayım şimdi. Bu değişiklikle mutlu olacaksam şaşarım. Şu andaki durumuma bakılırsa, geçen günlerde çok mutsuz olmuşum: Büyük bir göçün ve yerleşmenin içerdiği bu bayağı ayrıntılardan, aptal memurlara -onlara ters düşmemek için- yapmak zorunda kaldığım uzayıp giden konukluklardan sonra güçlükle kendime geldim. Beni azıcık kuşkulu biri saymaktalar. (Birkaç güne kadar, Tournon'u niçin bırakmak zorunda kaldığımı anlatacağım sana.) Ulu Tanrım, bir parça yaşam uğruna nice işkencelerden geçmek gerek! Ve sonuçta üstelik bunu bile başaramamak! Ne denli kötücüldür toplum kendi ozanlarına!.. Ancak yarı yarıya yerine oturmuş

durumda konutum şimdilik. İçsel düşlerimle pencerelerden dışarı taşacak düşüncelerimle dolduracak olduğum kendi odamı ele geçirinceye dek yeniden yaşamaya başlamam olanaksız, tıpkı değerli bir eşyanın mücevherle zengince işli çekmeceleri ya da anılarda yaşayan pililenmiş süslemeli duvar örtüleri gibi...

Başarılı şiir, şansın yardımıyla yazılamaz: İçimizden birkaçımızın bulup da kanıtladığı önemli bir noktadır bu. Sanırım, öncelikle şiirsel biçimin açıklamasını tam olarak yaptıktan sonra, başlıca amacımız bir şiirin sözcüklerini kendi kendimizin aynası kılmak olmalı, (Başlangıçta yeterince bağımsız oldukları ve herhangi bir dış izlenimi gereksinmeyişleri nedeniyle) hiçbiri kendi rengini taşıyor görünmeyinceye ve tümü de bir gamın notaları oluncaya dek.

Henri Cazalis'e,

14 Mayıs 1867

Şu son aylar ürkütücüydü. Düşüncem kendini, kendi yerine koyup düşünerek "katışıksız düşünü"ye ulaştı. Geri kalan yanımın bu uzun acılar süresince neler çektiği anlatılır gibi değil. Bereket versin ki, şimdi oldukça ölgün durumdayım ve sonsuzluğun ta kendisi, usumun dolaşabildiği bölgelerin en az katışıksız olanı -bu us ki öz saflığının dayanıklı bir çelişkisidir ve "Zamanının" yansıması karşısında bile dokunulmaz kalmıştır şu an. Ne yazık ki, beni bu aşırı noktaya getiren şey ürkünç duyarlığımdı ve şimdi onu dışa vurulan bir kayıtsızlıkla örtmek zorundayım. Yitmiş olan

etkinliğimi kazanmam için tek yol bu. En üst düzeyde bir bireşimi gerçekleştirdim, şimdi ağır ağır gücümü yeniden ele geçirmekteyim. Gördüğün gibi, benim için eğlence olanaksız. Hele birkaç ay önceleri, bereket versin ki altedip yeryüzüne firlattığım geçmiş zamanların şeytan tüylü yaratığı -Tanrı- ile uğraşmaktayken, daha bir sonsuzcasına olanaksızdı ya. Ama, savaşımı O'nun kemiksi kanadı üzerinde sürdürdüm ve umduğumdan da büyük son bir can çekişme hamlesinde, beni Gölgelerin arasından yeniden doğurdu; bundan sonra aşağılara doğru; birgün "Venedik aynama" bakıp da birkaç ay önceki, unutmuş olduğum kişiyi görene dek, utkuyla, coşkuyla, sonsuzcasına süzüldüm durdum. Şunu da eklemeliyim, -ve sen bunun için hiçbir şey söylememelisin- utkumun değeri o denli yüksek ki, düşünmek için kendimi aynada görme gereği duymaktayım şimdi bile; ve sana yazmakta olduğum sürece masa üzerinde önümde olmasaydı, yine "hiçlik" durumuna geçecektim. Bu da, şimdi kişiliksiz olduğum anlamına gelir; bir zamanlar tanıdığın Stéphane değil de, "Tinsel Evren"in kendini görmek ve eskiden "ben" olan kişinin aracılığıyla kendini açıklamak için bulduğu yollardan biri bu. Yeryüzündeki düşsü varlığım öylesi belirsiz ki, değişimlerim en alt düzeydeki bir değişmezlikle sınırlandırılmalı; tersi durumda "Evren" kendisini içimde bulamayacaktır. Böylece, bireşimin bu anında, onların yansıması olarak çalışmamın taslağını çizdim: giriş olarak Hérodiade'la birlikte üç düzyazı-şiir - belki de insanın hiçbir zaman erişemediği ve erişemeyeceği bir katışıksızlığın şiiri; belki diyorum, çünkü ben yalnızca bir yanılsamanın kurbanı olmuş olabilirim ve insan usu böylesi

düşünüleri gerçeğe dönüştürebilecek denli yetkin olmayabilir. Buna göre, "Hiçliğin" tinsel anlamı üzerine dört düzyazı-şiir yapacağım demek. Tüm bunlar için on yıla gereksinmem var. O kadar yaşayacak mıyım?

Ve şimdi de sıra sende. Şiirler üzerine düşüncelerinin ve koyduğun başlıkların olağanüstü olduğu düşüncesindeyim. Konu üzerinde yetkiyle söz edebilecek denli derin bir biçimde girdim "Hiçliğin" içine. Tek gerçektir Güzellik ve onun tek kusursuz anlatımıdır Şiir. Geri kalanın tümü de yalan, -bedenle, aşkla, dostluk demek olan mantıksal aşkla yaşayanların dışında... Sen şiirin dışında, bir de aşka sahip olacak denli şanslı olduğuna göre, öyleyse aşk; kuşkusuz, senin içindeki aşk, Varoluşu ve Anlamı bulacağı o cennete, sefil ölümlüler, bilgisiz ve tembel olanlar gibi yalnızca ölümde ulaşmayı umabilir. Daha sonra hiçliğin gelmekte olduğunu düşündüğünde, bulduğun bu çifte mutluluk rahatlatacak seni ve bunun tümüyle doğal olduğunu düşüneceksin. Benim içinse; şiir aşkın yerini alır çünkü kendine tutkundur o, çünkü bu kendine dönük kösnüllüğün bir harika ölen güzünü taşımaktayım benliğimde. Ancak açıklamalıyım ki, edindiğim (ya da bir zamanlar ben olan kişinin derinliklerinde yeniden bulguladığım) Bilgi yetersiz görünecekti bana -ki son uçurumlara dalışım gerçekten çarpıcı bir patlama oluşturacaktı- eğer çalışmamı bitiremeseydim; çalışma ile demek istediğim, "Yapıt"; simyacı atalarımızın adlandırdıkları gibi, "Büyük Yapıt" sözünü ettiğim.

Eugéne Lefébure'e,

17 Mayıs 1867

Yapıtım yalnızca eleme ile yaratıldı ve her bir yeni gerçek, yalnızca tutuşup, sonra da kendini yakıp bitiren bir izlenim pahasına doğdu, böylece de kendine özgü karanlığından ayırd edilebildi ve ben "Mutlak Karanlığın" duygusuna daha da derinlemesine girmeyi göze alabildim. Yıkımın nedeni, Beatrice'imdi. Bunun üzerine konuşabilirim şimdi, çünkü çalışmamın taslağını dün tamamladım. Kusursuz bir biçimde tasarımlandı; ben yok olmadıkça, yok edilemez olacak o da. Coşku ya da korku duymaksızın baktım ona; gözlerimi kapadım ve onun varolduğunu gördüm.

Ancak bununla övünmüyorum, sevgili dostum; daha çok, üzgünüm demeliyim. Çünkü bulgularımı yetilerimin olağan gelişimleri aracılığıyla değil de -karşılığında, beni güçlülüğe değil, bu aşırılığa götüren duyarlığı üretmiş olan- tezcanlılıkla, günah dolu, iblisce, kolay bir kendini yokediş yolu ile başardım. Hiçbir kişisel değerden sözedemem bunda; tersine, kişisel olmayana sığınmamı zorunlu kılan pişmanlıklar korkusudur (çünkü tezcanlılık nedeniyle doğa yasalarına ters düştüm) söz konusu olan, tıpkı bir çeşit özsavunu eğilimi gibi.

Benim için en önemli şey, en üst düzeydeki bakım altında yaşamak, böylelikle de, eğer başıma gelirse kaçınılmaz olarak göğsümde belirecek olan sayrılığı önlemek. Şimdiye dek, okul işim ve güneş ışığından yoksun kalışım benim için çok kötü oldu; sürekli olarak sıcağı gereksinmekteyim. Kimi zaman kalkıp Afrika'ya gitmek ve dinlenmek geçiyor

içimden! Çalışmam sona erince ölüm sorun olmayacak; tersine, bu dinlenişe gerek duyacağım! Şimdi durmalıyım, tinsel açıdan yorgun düşünce, bedenimle ilişkili olarak ya da toplum konusunda yakınmaya başlıyorum çünkü, hasta edici birşey bu.

Sanırım insan için -düşünen doğa için-, sağlıklı olan şey, tüm bedeniyle düşünmesidir onun, işte o zaman sığ tahta kutusuyla birlikte titreşen keman yayları gibi tümcek uyumlu bir düşünceye ulaşırsın. Ama sanıyorum ki, düşünceler yalnızca beyinden geldiğinde, (geçen yazın ve kışın bir bölümünde öylesi kötüye kullanılan beyin) birinci telin gıcırtılı bölümünde çalınan akortlar gibidirler – kutu için bir yarar sağlamayıp; sanki hiç yaratılmamışcasına iz bırakmadan gelip giderler. Örneğin, geçen yıl bana birden gelivermiş olan o düşüncelerden bir tekini bile anımsayamıyorum. Paskalya günü yalnızca beynimle düşünmekten ötürü korkunç bir başağrım vardı, -bir kez başladı mı kahve ile geçer ancak, kendiliğinden yok olmaz- ve sinirlerim dıştan gelecek herhangi bir etkiye yanıt veremeyecek denli yorgundular sanırım; bu biçim düşünmeye son vermeyi denedim ve büyük bir çabayla göğsümdeki sinirleri bir titreşim oluşturacak ölçüde sıkıştırdım – o sıra üzerinde durmakta olduğum düşünce, titreşim konusu biçimine girdi ve o da bir izlenime dönüştü; işte uzun süredir düşünü kurduğum bir şiire bu konumda başlamaktayım. O zamandan buyana, her ne zaman bireşimin (sentez) sakıncalı saati yaklaşsa, kendime "yüreğimle çalışacağım" diyorum ve ardından yüreğimi duyumsuyorum (o anlarda tüm yaşamım kuşku götürmez biçimde onun içinde odaklaşmış oluyor), yazmakta olan

ellerim ve yaşayan yüreğim dışında bedenimin geriye kalanı unutuluyor ve şiirim başlatılıyor – "kendini başlatıyor" Gerçekten de, parçalanıyorum. Bir düşün, evrenin birleştirilmiş bir görüntüsünü ele geçirmem için, tüm bu işlemlerden geçmem gerek. Ama bunları yapmazsan, duyumsadığın tek bütünlük kendi varoluşun olacaktır, o zaman.

Villiers de l'Isle-Adam'a,

30 Eylül 1867

Poe'nun şiirini yakında ele alacağım gene. Baudelaire'den bir kalıt sayıyorum bu uğraşı ben. Ancak, hemen olamayacak bu... Çünkü bir ya da iki ay içinde, bir kısa öykü göndermek istiyorum sana. Gelişi-güzel bir taslağını yapmıştım onun, ancak "Güzellik" üzerine yazacak olduğum kitabımı bitirene dek, daha bir kaç yıl için, bir yana bırakmayı düşünmüştüm. Adı; Burjuva Estetikçileri ya da Evrensel Çirkinlik Kuramı. Böylece, bir ek oluşturacak bölümler: Güzel yerine Çirkin'le işe başlayacağım.

Burjuva'nın simgeciliği yalnızca; Sonsuz'a göre ne olduğu burjuva'nın. Onun, Evren'den soyutlanamamışlığı gösterilmeli (ki bundan kaçınabileceğimi kurmuştu o), ki Evren'in işlevlerinden yalnızca biridir o -en aşağılık biri elbet. Gelişimin içindeki rolü açıklanmalı onun. Bunu anlıyabilecek başarıya erişmişse, sonsuza dek neşesini yitirecektir. Bu çalışma konusunda kimseye bir şey anlatma, daha ele geçirmeden satmak istemem malımı çünkü. Çalışmak çok güç benim için, hele hasta ve bitiksem, şu an olduğu gibi,

(olacağım gibi) öğrencilerin tatilden dönüşüyle- burjuva çocuklarının! Peki, fırsatları değerlendirecek ve uyanık davranacağım, olur ki daha bir sağlıklı düzeye ulaştırabilirim usumu. Çılgına döndürmeliyiz canavarı, bunu becermek için güzel bir de yolum var sanırım.

François Coppée'ye,

20 Nisan 1868

Kitabın dosdoğru yüreğime işledi, şiire övgüler dizdiğin bu güzelim derme -uzun süredir korkunç acıların tutsak bir uykuda tuttuğu- şiir esrikliğini uyardı içimde. Oh, herbirşeyi şiirden başka bir yolla görmeye karşı çıkışın ne denli akıllıca. Çünkü, şu son iki yıl süresince, düşlerimi müzikle, unutuşlarla, gizle peçeliyecek yerde, kendine özgü çırılçıplaklıkları içinde görmemden ötürü suçluyum. Ve şimdi nerdeyse usumu yitirmiş, en bildik sözcüklerin bile anlamlarını unutmuş, katıksız bir yapıtın ürkünç görüntüsüne varmış durumdayım tüm.

Henri Cazalis'e,

4 Şubat 1869

Yapabileceğim en iyi şey senin tümceni yinelemek ve önerinin "beni gerekli yüksekliklere çektiğini" ya da daha doğrusu, derinliklerden çektiğini söylemek.

İzin ver de, içinde bulunduğum garip durumu sana açıklayayım. Evrenin bütünlüğünde gergiye gerilmiş ve ona daldırılmış olan düşüncem, olağan işlevini yitirme tehlikesi

içindeydi. Salt yazma eylemi, en rahatsız edici belirtileri artırmaktaydı.

Şimdi terkedilmiş bulunan isteklerime umutsuz çağrılar göndermekte olduğumdan ve en temkinli biçimde düşünsel güçlerimi yoğunlaştırdığımdan, yüreğim geri döndü ve düşüncemden taşanları üstlendi. Böylece usum ele geçirilmiş oldu ve kendini toparlayacak. Bu işlemin, gece gündüz her dakika ne bitip tükenmez, bölünemeyecek denli küçük çaba dizileri gerektireceğini düşleyebilirsin.

Ancak sanırım bir ters orantı oluşacak, matematikçilerin deyişiyle: beni yokeden düş, yeni baştan sağaltacak beni.

Henri Cazalis'e,

18 Şubat 1869

Durmak zorundayım. Usum kendi Düş'üyle uyuşukluğa gömülmüş, başka hiçbir şeye ilgi duymadığı için de, tüm işlevini durdurmuştu. Sürekli uykusuzluğunun ortasında yok olup gidecekti. Büyük "Gece"ye çağrıda bulundum, yakarımı duydu ve karanlığını serdi üzerime. Böylece sona ermiş oldu yaşamımın ilk dönemi. Usandı bilincim gölgelerden, usulca uyandı şimdilerde. Yeni bir insan yoğurdu bilincim; doğduğu zaman, "Düş"ünün üstüne varacak yeni baştan.

Henri Cazalis'e,

23 Nisan 1871

Şu sakıncalı saatlerde, bu son dört yıldır düşümün ne olduğu üzerine anlık sezgilere varmaktayım. Neredeyse

yitirecektim onu! Ancak şimdi onu gerçekten ele geçirdim sanırım.

Yine de bu konuda apar topar çalışmaya girişemiyorum. Herşeyden önce, gerekli yeteneği geliştirmeliyim ve görüşüm olgunlaşmalı -sanki daha dün değil de uzun süre önce doğmuşcasına- içgüdüsel ve değiştirilemez bir düzeye ulaşmalı.

Başarılı olsam bile, toplum genelinin bu çeşit bir çalışmayı olurlamayacağı gerçeğini göğüslemek zorunda kalacağım. Ama yine de, politikanın edebiyatsız sürmesi, kendi yazgısını silahlarla belirlemesi denli iyi olacaktır belki de. Bu durum, Edebiyatı kendi ayakları üzerine oturtur.

Emile Zola'ya,

3 şubat 1872

Gerçekten büyük senın yapıtın, gerçekliğin bildik güzellik sayıldığı bir çağa yaraşır nitelikte. Seni, toplum yararına yazmıyor diye suçlayanlar, eskimiş kimi ülkülere boş verişin karşısında üzüntü duyanlar denli yanılıyorlar. Sen, gerçekten çağdaş bir ülkü yarattın. Dil üzerine görkemli bir deney, yapıtının özü; ki bu da, üçüncü sınıf yazarlarca ele alındığında çok yavan kaçan bir konuya el atıp, çok güzel bir yazın biçimine ulaştırma olanağı sağlamış sana. Yazarları bile, ağlatıp güldürebilme başarısı göstermeksizin. Kitabın[1] en hoşlandığım yanı, başlangıcı oldu şimdiye değin; yalnızca bana özgü bir eğilim mi söz konusu, yoksa senin burada gösterdiğin olağanüstü bir çabanın sonucu mu bu?

1 E. Zola'nın L'Assommoir (Meyhane) adlı yapıtı.

Coupeau'nun çalışmasını, ya da karısının tavan arasını betimleyişindeki yalın anlatım ve içtenlik, yapıtın acı dolu sonunun bile bozamadığı bir büyü yarattı üzerimde. Kitabının yapraklarını usul usul çeviriyoruz, gün gün sürdürürcesine yaşamımızı. Tümüyle yepyeni olan birşey kattın Edebiyata sen.

Léo d'Orfer'e,

27 Nisan 1884

İnsan dili gereken ritmine ulaştığında, varoluşumuzun değişik görünümlerinin, giz dolu anlamının açıklanmasıdır Şiir. İşte bu nedenle, yeryüzündeki yaşamamıza gerçek değerini kazandırır o ve de tek görevidir tınsel varlığımızın.

Rene Ghil'e,

7 Mart 1885

Senin atılımında özellikle beğendiğim, bir yapıtın temellerini ta başlangıcından atmayı denemendir (bunu sen ya da bir başkası gerçekleştirecektir). Bundan böyle, tüm yapısını bileceksindir onun. Ve bilinçdışı yazma işini yadsımandan ötürü seni kutluyorum, bu çeşit kimi yapıtlar ne denli yüce olsalar da.

Yazılı orkestrasyona yönelik denemen çok fazla ilgimi çekmekte. Yalnızca bir tek eleştirim var: bütün ozanların şimdilerde yapmaları gerektiği gibi, tüzeyi gerçekleştirmeye ve zarar ödentisi almaya yönelik bir eylemde bulunuyor olsan bile -ki bu da, bir zamanlar Müziğin elimizden kopardığı

herşeyi yeniden geri almaktır. Örneğin ritimleri, ki bunlar sağduyunun ritimleridir ve müziğin tayfları, ki düşlerimizin eyleme geçirdiği tutkularımızdan başka birşey değildirler – şiirin o eski biçimlerinin yitmelerine göz yumma eğilimi içindesin. İzlenimlerimizi yaygınlaştırıp seyrelttikçe, onları unutulmaz, açık seçik ve vurgulu dizeler biçiminde daha özenle kümelendirmeliyiz. Seninkiler bir yazarınkinden çok bestecinin tümceleri. Düş'ünün sana ne denli olağanüstü güzel görünmekte olduğunu biliyorum, çünkü bir zamanlar benim de düşüm buydu. Ama sonunda bıraktım, tıpkı senin de birgün kendi isteğinle yapabileceğin gibi.

Gustave Kahn'e,

8 Haziran 1887

Kendinle onur duymalısın! Edebiyat tarihimizde (ya da bildiğim ötekilerde) ilk kez bir ozan, dilimizin yasal ritmini, yanı uzun süre bağımlı kaldığımız Dize'yi bırakıp, kendine özgü -kendi çapında kusursuz, yetkin, tam ve büyüleyici olan- bir biçim yaratıyor. Gerçekten de duyulmamış bir adım bu. Sonuç olarak, şiir konusunda şu yeni görüşe ulaşmış oluyoruz: Ezgisel yapı duygusu taşıyan her kişi, kendi özel ve içe dönük olan ses arabeskine (girişik bezeme) kulak verebilir ve eğer bunu anlatmayı başarabilirse, kendi şiir yazma yöntemini -sanat kentındeki kamusal anıt olan genel tipten ayrı olarak- yaratabilir

Ne gözkamaştırıcı bir özgürlük! Kuşkusuz, senin de görebileceğin gibi, bulduğun yeni biçim, benim açımdan eskisinin yittiği anlamına gelmez. Bu ikincisi (yani eski

biçim) kişiliksiz kalacaktır, çünkü bütün ozanların malıdır. Herbiri de, bu örnekten, kendilerine özgü bir yöntemle ayrılacaklardır. Senin yaptığın; senin olan bir yolu açmış olmak ve en azından, demin sözünü etmiş olduğumuz böylesi önemli yöntemlerin sayısız olduğunu göstermiş olmaktır. Dilimizde bulduğun yasalar çok kesin ve bu da, yapıtına göz atıldığında hemen göze çarpmakta. Ve bu yasalar vardırlar, tıpkı başka kulakların algılayabileceği öteki sayısız yasaların olmaları gerektiği gibi.

Emile Verhaeren'e,

22 Ocak 1888

Senin, şiiri işleyiş biçiminle de ilgileniyorum. Sana kendinden başka kimse şiirin en son ve en önemli durumlarını oluşturmada yardımcı olmadı. Bir demirci gibi sen, zamanla onur kazanmış dilimizin ocağından kotarmaktasın şiirini. Eritiyor ve onu dilediğin bir biçim altında geri veriyorsun. Kimi kez, bir dizenin sonunda alışılmış uzunluğunun ötesine dek geriyorsun onu – ve yine de şiir oluyor bu. Bu özel noktada seni kutlamama izin ver. Böylece demek oluyor ki ozan ortadan siliniyor (çağdaş şiirde büyük bir bulgu bu hiç kuşkusuz) ve şiirin kendi, kendi tutkusunu ileri geri sıçrayışlarla geliştiriyor; ve böylece şiir doğuyor, yazar tarafından zorla kabul ettirilmek ya da kabaca üzerimize fırlatılmak yerine. Senin şiirinde çok güzel işlemekte bu durum. Şurada burada bir pırıltı, müziğin birden yükselişi şiiri yaratmaya başlıyor ve bir an duraksamalı bir çizgide oyalanır gibi görünüyor, tıpkı unutulmuş bir

günbatımı bulutu gibi. Ve başkaları da var, kendi kasırgalarının savuruşuyla kamçılanan, düşlediğimiz sürece, sonsuzcasına, görkemle, gümbürtüyle yinelenen ötekiler.

Henri de Régnier'e,

29 Nisan 1888

Senin bu şiirlerinde pek az rastlanılabilecek bir müzik buluyorum ben. Gerçek konu, tüm duygulanımları ve düşüyle, kanatlanışları ve oyunlarıyla bir lekesiz çevren'de üstelik inanılmazcasına ağırlıksız! En soylu bir fresko'nun saydamlığında onlar ya da bir orkestraya özgü, hiçbir zaman tümüyle sönüp gitmeyen tınılarda.

Emile Verhaeren'e,

18 Ocak 1889

Yapıtında kendimden geçtiğim -ve sende, değerli dostum- akıcı niteliğini hiç bir zaman yitirmeyen, üstelik kusursuzca yedilmiş dizelerin aralıksız yaratılmışlığıdır. (Şimdiye dek ozanlarda çoğunlukla görülmüş olan) "bir solukta bitirmek" yanılgısına düşmüyorsun yazarken. Şiirlerin, hep kendileri kalarak, sürekli değişmeleri, süreklice yeniden yaratılmalarıdır yeğlenmesi gereken – tıpkı yaşam gibi.

Jean Moreas'a,

5 Ocak 1891

Senin ezgiler, sesini ve renklerini öylesi bir incelikle yeğnileştiriyorlarki, onları yazdığın sayfa, sözcükleri kuşatan ak boşluklar denli eldeğmemiş kalıyor sanki. Sözcüklerin kendileri -en sonuncuları bile- senin onları dile getiren tek kişi olduğunu ortaya koymaktalar. Ve kuşkusuz tüm bunlarda gizlenen gerçek büyü, ülkesinin çocuğu olarak kalmış bir yabancının, bu şiirlere Fransız dilinde kattığı özel tadımda çıkmaktadır ortaya. Büyük bir başarıyla uygulamaktasın bunu, öyle ki, kazandırdığın dilin, buralarda öteden beri kullanılageldiği duygusuna varmaktayız bizler; gerçekten de, çağlar boyunca ozanların, zaman ve sınır tanımıya özellikleri ve katılımı böyle olmuştur hep.

Paul Valéry'ye,

5 Mayıs 1891

Edebiyat'a yaşam ve anlam vermek için o "büyük senfoni"ye ulaşma çabasında olmalıyız. Belki de kimse kalkışmayacak buna. Yine de, en bilinçsiz yazarların bile düşüncelerinde yer almıştır bu düş ve onun temel dizeleri - kaba ya da güzel, ne olursa olsun- yazılmış her çalışmada yer alabilir. Düşünü kurduğumuz kusursuz şiir, müziğin kendisiyle sezdirilebilir ve eğer yazıya alınmış ezgilerimiz kusurlu görünmekteyseler, sürçtüklerinde ötekini (müziği) kuşatmalı ve ondan alıntı yapmalıyız.

Vielé-Griffin'e,

8 Ağustos 1891

Benim adıma açıkladığınız yüce düşünceler için teşekkür ederim.

Söylediğiniz herşeyi, (sizin sözlerinizden iyi olmasalar da) yalnızlığımın dağınık fısıltılarında kendime bir kez söylemişimdir ben. Ancak, sözünü ettiğiniz şu çok önemli "is"[1] sözcüğüdür gerçekten sezgisine ulaştığınız düşüncem.

Bu nedenle üzerlerinde çalıştığım notlar dizisinin ve tükenmez uğraşımın başlığıdır bu ve de usumun en derin gizilliklerinde yaşar.

Charles Bonnie'e,

Mart 1893

Şiirsel eylem şudur: (tersi durumda dağınık ve birbirinden kopuk kalabilecek) önemli düşünceler çabucak derlenip, denk ve karşılıklı dizeler topluluğu biçiminde düzenlenirler. Ancak, başlangıçta ne denli dağınık olsalar bile, denilebilir ki, "birlikte olmaları" düşünülmüştür elbette. Bu nedenle, herşeyden önce, onların ortak ölçütleri kurulmalı ve uygulanmalıdır. Sonuç, dizedir. Öz olmalıdır şiir; sonradan çoğalıp, kıtaplaşabilir. Pekiştirilmiş konumu kitabın temelini oluşturacaktır, tıpkı dizenin şiiri oluşturduğunca. En azından benim görüşümce böyle bu. Bunlar bir yana, ötekinden aldığımla kıyaslanabilecek eşsiz bir zevk almaktayım bir çeşit işaretler dizgesinden ya, yine de düzyazı olarak hoşlanıyorum

1. "is" : Olmak mastarının üçüncü şahıs için şimdiki zaman kipi (ingilizce)

ondan -gönülçelen, çıplak, açık bir düzyazı olarak- bunda ortak ölçü, işlevini yitiriyor. Ya tümüyle yok oluyor ya da bir etkinlikte bulunamıyor.

Henri Cazalis'e,

Mayıs 1893

Nice uçsuz bucaksız, geçmiş cennetleri tutuşturdun sen! Katışıksız, sevimli ve görkemli esine yatkınlığıyla fışkırdı senin şiirin! Şu bana daha yeni gönderdiklerin unutulmayacak – olgun yaratılardır Ve, hiç kuşkusuz, çevrelerinde abartılmışlığın tek bir izi yok. Bilindiği gibi bu tür şiir tek başına duramaz, tersine şiddetli kızışmış anları birden ülküleştirmeyi anımsatan dumanlı, hoş ve örtük bir müzikle sarılmıştır. Birbirimizden başkayız, sen ve ben, şöyle ki; şiirde, bezginliğim içindeyken kayıtsızca bakındığım sürekli dinginleştirici bir niteliğe bağımlı kalmaktasın sen. Yine de, senin çalışmalarındaki gibi, gerçekten ortaya çıktığında; gerçek olduğunda ve de büyüleyici boyutlara ulaştığında, ne tansıktır bu!

André Rossignoi'e,

24 Mayıs 1893

Hayır, sevgili çocuğum, bu yaştayken ölmeyi düşünmemelisin -dahası, değeri hiç olan Yaşamı öne çıkarmaktan öte, başka bir nedeni olmasa bile- kendimizden ele geçirdiğimizin, -onun yardımı olmaksızın ne olduğumuzun- ötesinde hiç olan...

Charles Morice'e,

Bir şiirde tinselliğe ya da fizikötesine özgü hiçbir felsefeye yer verilmemesi gerektiği konusunda Poe'nun görüşüyle tam bir duygu birliği içindeyim. Şiirde böyle birşey gözükmemelidir ama varolmalı ve de gizlenmiş olmalıdır. Birden oluşuveren büyülü yapı için kurulmuş yapı iskelesinin ortalıkta kalmasına izin verilmemelidir kuşkusuz. Ancak bu, güçlü ve ince hesaplamaların çalışmaya katılmayacağı anlamına gelmez. Yalnızca bizler ayrımına varmaksızın kalmalıyız önlerinde; onlar kendi uyumlarının giz dolu havasını üstlenirler. Kendi öz kaynağından aynı anda ileri fışkırır şarkı – öylesi bir kesintisiz fışkırışla ki, sayısız ritmik imge kümeleri tüm yönlere yansırlar. Bir ozan olmak deha ister! Ne şimşekli bir iç yapıyı üstlenmesi demektir onun! Tüm aydınlığında ve el değmemiş bireşiminde, yaşamın kendinden ne artık ne eksik olan. Şiirin ussal kalkanı gizlenmiş olmalıdır; -dizeleri ayıran büyük boşluklarda, ve kâğıdın tüm aklığı boyunca o içerilmiştir- "yaşar" – bu öylesi bir anlam dolu sessizliktir ki, düzenlenişinin verdiği zevk, dizelerin verdiğinden hiç de az değildir.

André Gidé'e,

1897

Şimdi şiir, onu tam tasarladığım sayfa düzeniyle, biçimiyle basılacak, ki bu da onun gerçek özelliğini ortaya koyacak. Büyük yazılan önemli sözcüklere tümüyle boş sayfa gerek.

Kuşkum yok, bu çok etkileyici olacaktır Bir yıldız en katı yasalara boyun eğer, takımyıldızlar denli bağlılık içinde devinir -en azından basılı bir kitapta olabildiğince. Gemi, bir sayfanın başından ikincinin bitimine dek onu izleyecektir Yüce nokta (ki süreli yayınlarda açıklayamadığım) bir küme sözcüğün ritmidir; anlama gelince; eylemi örneksemelidir o, ya da soruya direnmeli.

Emile Verhaeren'e,

Nisan 1898

Sizin "Dawns"ınızı bu kış Paris sahnelerinde görmüş olmalıyım diye düşünmekteyim. Ancak bu oyunun yalnızca içimizde yer almakta olan tinsel tiyatro ile ilgili olacağına o denli memnunum ki. O tiyatro ki, bizım içsel görkem eğilimimizin ve düşüncemızin parlak uyanıklığının düzenlenişi onu en kusursuz biçimiyle gözler önüne serecektir; o tiyatro ki, onda gerçek ağlatımız yatmakta; o tiyatroki, en katışıksız, en buruk ve herbirimizin en utkulu yazgısı onda yer almakta. Çünkü biz; kişinin, tümüyle kendine özgü şiirinin olağanüstü kanatları üzerinde uçtuğu uzaydaki insan çığrışlarının o yüce uzdilli değiştokuşunu, yalnızca o tiyatroda ele geçirip, bir sanat olarak gerçekten tadına varabiliriz.

NOTLAR

İlkyaz bunalımı (Springtime Spleen)

Mallarmé için karmaşık arınmışlığın tıpik bir anlatımıdır ki; yazı yazamayış, kusursuz olmayan herşeyden tiksinti, içe kapanıklılık, başağrıları ve sinirsel gerginlikler, Pascal'a özgü uçurumsu sezgilenişler toplamı olarak açıklanabilir

İdeal

Büyük harflerle belirtilen, hep olduğu gibi, genç ozanın coşkusunun, Düş'ünün, Ereği'nin anlatımı.

Theophile Gautier (1811-1872)

(C. Baudelaire ve T de Banville ile birlikte) Mallarmé'nin "Literary Symphony of 1864"ünde kutladığı bır ozan. Ünlü "Toast Funebre of 1873"de Mallarmé onu sanat için sanatın savunucusu, Tanrısız sanatçı, çılgın, sevinçli tedirgın olarak tanımlar.

Hérodiade

Genellikle "Bir Faun'un Öğleden Sonrası" ile birleştirilir ya da onun karşıtı olarak tanımlanır. Her iki şiir de Mallarmé'nin üzerinde yıllarca durduğu uzun yapıtlardır. Hérodiade, ozanın arınmış, kışa yönelik yanlarını, sonraki yumuşak, yaz sıcağına dönük, daha mutlu ve duygusal gösterimlerdir.

Eugene Lefebure (1838-1908)

Mallarmé'nin 1862-1872 yılları arasında yazıştığı eski bir dostu. Daha sonraları şiiri bırakıp Mısır tarihi üzerine uzmanlaşmıştır.

Hippolyte Taine (1828-1883)

Tanınmış eleştirmen ve tarihçi. İngilizce, Fransızca ve klasik edebiyat üzerine uzman. Olguculuk yöntemiyle sanatsal doğa ve büyüklüğün; sanatçının ırkı, çevresi ve zamanıyla izlenebileceğine inanıyordu.

Flüt (The flute)

Ozanın geleneksel tanımı. Flütçü adam (ya da kır perisi).

Théodoe Aubanel (1829-1886)

Mallarmé ile 1864'de tanıştı. 1854'de Fransız edebiyatında Provencal lehçesini korumak amacıyla kurulmuş ozanlar topluluğu olan Félibrige'nin üyesi Avignon'lu ozan.

Müzikal giriş (Musical Uverture)

Mallarmé'nin açkı sözcüklerinden çoğunun belirgin karmaşasını üstlenir. Ötekilerden daha belirsizdir. Kuğu, kanat, günbatımı, yüz, elmas, yıldız, altın, kar gibi.

Buzul (Glaciers)

Mallarmé'nin sözcük dağarında; kişiliksizlik, arınmışlık, katışıksızlık, güzellik anlamları taşıyan bir açkı sözcük.

Kutsanmış örümcek gibi (Like a sacied spider)

Keats'ın Raynolds'a mektubundan, 18 Şubat 1818: Hemen her insan, örümceğin kendi derinliklerinden göksel yüceliğe ulaşmasını dileyebilir – örümceğin ağını örmeye başladığı yaprak ve ince dal uçları az bulunmaktadır ve o bu ortamı güzel bir çevreleme ile doldurur. İnsan hoşnut olmalı... İçsel varlığının güzel ağı ile işlemeli bir gökyüzü dokumalıdır.

Güzelliğin bağrında (In Beauty's bosom)

Bu bölüm Mallarmé'nin her çabasında aradığı girişik bezemenin (arabesk) en açık anlatımıdır.

Villiers de L'isle-Adam (1840-1889)

Mallarmé ile 1864'de karşılaştı. Yaşam boyu sürdü dostlukları. Kısa öyküleri ve değişik romanlarıyla tanınır (Oldukça değerli tek izlenimci nesir yazarıydı.)

Düşüncem kendini kendisi boyunca düşünüp

Fransızca'da (ma pensée s'est pensée) anlamına tam bir Mallarmé deyimi olup, onun 1866'lardaki umutsuzluk duygusunu, gerilimini hayran olunacak biçimde açıklar. Bu ussal süreç, fizikötesi ya da psikoanalitik terminoloji ile açıklanabilirse de bu durumu yaşamamış olanlar için açık ve kesin olmayabilir Ne olursa olsun, insangücünün soyut olana, kendini yansıtışına ve kendini yadsıyışına ilişkin aşırı uçları simgeler

François Coppée (1842- 1908)

Mallarmé'nin pek de yakını sayılmayacak bir tanıdığı. İkincil önemde bir "toplum ozanı"

Büyük (yüce) İş (the Great Work)

Özyaşamöyküsünden: "sürekli, bir başka şeyin düşünü kurdum ve ona atılım içinde oldum; bir büyücü gibi sabırla... Great Work'un ocağını beslemek için"

Benim Beatrice'imdi (was my Beatrice)

Bır Mallarmé şiirinin kuşkusuz aşırı özgürlüğü; Hiçliği kuşatmak ve yeni baştan üretmek tutkusuyla ilişkili.

Emile Zola (1840-1902)

Mallarmé ile ilişkileri olan büyük yazar. Bu konuda açıklamalar için başvuru: S.Mallarmé ve Emile Zola, Dix-Neuf Yazışmaları (Paris, La Centaine, 1929)

Leo d'Orfer

La Vogue ve Le Scapın adlı dergilerin yayıncısı. Mallarmé'nin mektubu, Leo d'Orfer'in ondan "Şiirin açıklaması"na ilişkin dileğinın karşılığıdır

René Ghil (1862-1925)

Salı gecelerine ilk katılanlardan. Simgeciliğin (sembolizm) önde gelen kuramcılarından. O da, Mallarmé gibi Great Work'ün büyük tutkunuydu, ancak "sözsel çalgılama" ve "renkli müzik" adlı çalışmaları pek başarılı olamadı.

Bir Yabancı (a foreigner)

Moreas, Yunan kökenliydi. Mallarmé -incelikle ama kesin olarak- hiçbır zaman bir yabancının Fransızca bilgisinin kusursuz olamayacağını belirtmekte duraksamamıştır.

Paul Valéry (1871-1945)

Fransız edebıyatının en büyük eleştırmen ve düzyazı bıçemcıleri arasında olan ve belkı de aşırı biçımde Mallarmé etkısınde kalan seçkın bir ozan. Salı gecelerine sonradan katılanlardan olmasına karşın onun en yakın yazın ortağı ve savunucusu.

Alıntı (Plagierize)

Ozan, "Müzığın bır aralık şıırden almış olduğu herşeyi" yenıden elde etmelıdır, dıyordu Mallarmé.

Vielée-Griffin (1864-1937)

Amerikan kokenlı sımgecı ozan ve salı gecelerının vazgeçılmez tutkunu

Katışıksızlık durumu (State of purity)

Crisis in Poetry'den bır bölüm. Ozan ıkı görüntü arasında özenlı bır ılışkı kurmalı ve "Ozan, yapıtının ince yapraklarını ağaçların doğal ve dokunulabilir odunu ile doldurmalıdır."

Charles Bonnier

O sıralarda Oxford'da yazar ve öğretmen olarak bulunan bir Fransız. Bonnier, bir sonraki yıl 1894'de Mallarmé'nin İngiltere'ye yolculuğunu ayarlamakla sorumludur.

André Rossignol

Belirsiz bir yazışma dostu.

Poe'nun görüşü (Poe's view)

"Eğitici bilimin sapkınlığı" ve "şiirin ve gerçekliğin yağ ve suyunu bağnazca barıştırma girişimini lanetlemek." Poe bu görüşlerini "The Poetic Principle"da açıklamıştır

André Gide (1869-1950)

Ünlü Fransız yazar ve eleştirmeni. Başlangıçta simgeciliğin etkisi altında kalmıştır 1900'lü yıllarda salı gecelerine katılmaktaydı.

Sizin Dawns'ınız (your Dawns)

Mallarmé, (ola ki kendini rahatsız etmış olan) Verhaeren'ın oyununun sosyal devrime ve,bu gibi şiirsel olmayan konulara bir övgü oluşunu, incelikle gözardı etmektedir

Henry Cazalis (1840 Seine-et Oise – 1909 Cenevre)

Gerçek adı Jean Lahor. Tıp doktoru, Hukukçu ve ayrıca Edebıyat öğrenımi yapmıştır Doğu kökenli edebiyat tutkunuydu ve bu konulardaki derin bilgisiyle tanınır Al-Ghazali'nın yaşamını, adını ve felsefesini kendine yakın buldu. Yazdığı Rubaı türü şiirleri Al-Ghazali imzasıyla yayınlandı. Halk şiirlerıne bu eğilimını Jean Caselli ımzasıyla yayınladığı ilk yapıtıyla kanıtlar (Chants Populaires de l'Italie)

Jean Moreas (Papadiamantopoulos 1840-1909)

Hıristiyan kökenlı Ortodoks Arnavuttur Atına'da doğmuş ve Parıs'te ölmüştür Önceleri şiirinde Sembolist akımı ızlediyse de, daha sonra Roman Ekolünün kurucularındandır 1880'da Parıs'e yerleşmıştir Klasik teknikle Roma ve Yunan şiirine yöneliktır Baş yapıtı Les Stances sayılır

Emanuelle des Essarts (1839-1909)

Romantıco-Parnassien bır şaır olarak tanınır Yunan ve Latın edebiyatlarından kaynaklanan şiirler yazmıştır Bırkaç şiir yapıtı bulunmaktadır

Gustave Kahn (1859-1936)

Serbest vezinli şiirin ilk örneklerini vermiştir. Yaşamı boyu on kadar şiir yapıtı yayınladı. Sembolizmin önderlerinden olmasa da düzenleyicisi sayılır. Le Vogue ile Le Symbolisme'in kurucularındandır.

Emil Verhaeren (1855-1916)

Belçika'nın en önde gelen şairlerindendir Sembolist ve Epik şiirler yazmıştır Kimi çevrelerce, son bir-iki yapıtına dayanarak, Materyalist görüşün savunucusu olarak tanıtılmaya çalışılmıştır Pek çok yapıtı birçok dilde çevrilerek yayınlanan şair; Necip Fazıl Kısakürek, Nâzım Hikmet ve Ahmet Haşim üzerinde etkili olmuştur.

Henri de Regnier (1864-1936)

Başlangıçta Sembolizme yakın olan şair daha olgun dönemlerinde Klasizme yönelmiştir. Ahmet Haşım başta olmak üzere birçok Türk şairini de etkilemiştir Ziya Osman Saba da bunların arasında sayılabilir

Charles Maurice (1861 -?)

Lutéce adlı ünlü Edebiyat gazetesini çıkaranlardandır. Verlaine ve Mallarmé'nin dostluğunu kazanmıştı. Verlaine onun için bir sonnet yazmıştır

Catulle Mendes (1841-1909)

Babası yahudi, annesi Fransızdır. Yaşamınca pekçok inceleme, çeviri ve şiir yapıtları yayınlamıştır. İntihalci (başka ozanlardan ve yazarlardan aşırmacılık) olduğu ileri sürülmektedir.

Mallarmé'nin Mektupları

"Durmak zorundayım Usum kendi Düş'üyle uyuşukluğa gömülmüş, başka hiçbir şeye ilgi duymadığı için de, tüm işlevini durdurmuştu Sürekli uykusuzluğunun ortasında yok olup gidecekti Büyük "Gece"ye çağrıda bulundum, yakarımı duydu ve karanlığını serdi üzerime Böylece sona ermiş oldu yaşamımın ilk dönemi Usandı bilincim gölgelerden, usulca uyandı şimdilerde Yeni bir insan yoğurdu bilincim, doğduğu zaman, "Düş"ünün üstüne varacak yeni baştan."

ISBN 975-7275-08-5

DÜŞÜN